

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT

1943

Tolfte årgången

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR:s BOKTRYCKERI
1943

VÄNERSBORG PÅ 1770-TALET.

Gustaf III:s besök 1772.

Inte endast Ryssland utan även Danmark och Preussen hade med ovilja erfarit Gustaf III:s tilltag att den 19 augusti 1772 genom en statskupp bryta riksdagens makt och ändra Sveriges statsskick. Alla tre länderna förklarade sig beredda att ingripa med vapenmakt för att återställa den gamla ordningen. Gustaf skyndade sig att sätta landet i försvarsberedskap, och i anledning av Danmarks rustningar företog han på hösten 1772 militära demonstrationer mot Norge. Älvsborgs, Skaraborgs, Västgöta-Dals, Jönköpings och Östgöta infanteriregementen, Västgöta och Smålands ryttnare, Vadsbo skvadron av Livregementet till häst samt Bohusläns dragoner skulle sammandragas till en armékår med huvudkvarter i Vänersborg under befäl av generallöjtnanten friherre Per Scheffer, till vars förfogande också skulle ställas artilleri från Jönköping.

Konungen beslöt att själv inspektera truppsammandragningarna och förhållandena vid gränsen. Den 7 november 1772 lämnade han Stockholm för att efter två dagars uppehåll på Ekolsund fortsätta sin krigiska Eriksgata. Konungen åtföljdes av sin broder hertig Fredrik Adolf av Östergötland, de båda riksråden Hans Henrik von Liewen och Ulrik Scheffer, bröderna generallöjtnanten Jakob Magnus och överstelöjtnanten Göran Magnus Sprengtporten, generaladjutanten greve Fredrik Posse m. fl. Från Örebro färdades konungen hela vägen till häst oaktat det dåliga vädret. Efter ankomsten till Karlstad företogs en resa mot norska gränsen, under vil-

ken färd Gustaf fick mottaga försäkringar från Danmark om dess uteslutande fredliga avsikter, vilket föranledde befallning att Älvsborgs, Skaraborgs och Östgötaregementena, som redan hunnit samlas till Vänersborg, genast skulle återgå till sina rotar. I Vänersborg skulle kvarstanna endast en bataljon ur Jönköpings regemente och en artillerikommendering.

Från Karlstad red Gustaf vidare i spetsen för det långa tåget av karosser med de lysande herrarna i hans följe vidare mot Åmål, dit han anlände den 21 november och mottogs med stora festligheter.¹⁾

Den 23 november sent på aftonen rullade vagnarna med konungen till häst i spetsen över den långa Dalbobron in mot Vänersborg. Även om majestätet för ett ögonblick hållit framför stadsporten, så hade nog mörkret hindrat honom att läsa den där anbragta, av borgmästaren Daniel Lenberg (d. 1751) författade sinnrika inskriptionen:

*"Här färdas från och till, man reser in och ut,
Din wandring, wandringsman, hon får en gång sitt slut."*

För övrigt hade konungen nog ej tid att se sig så noga om, ty redan vid stadsporten "hade stadens prästerskap och magistrat den nåden att få betyga deras underdånigste fägnad över såväl Hans Kongl. Maj:ts som ock Hans Kongl. Höghet Hertigens lyckeliga ankomst och Höga välmåga," som det heter i en rapport från staden till Inrikes Tidningar (17/12). Där får man också veta, att stadens infanterikår formerade "hay" från västra tullen och paraderade jämte en del av Jönköpings infanteriregemente, som stod uppställd på torget mitt emot landshövdingeresidenset, där konungen och hertigen "behagade bo". Soldaterna avsköto vid konungens ankomst åtskilliga salvor, och styckeskotten dånade från stadens salutkanoner. Alla byggnader omkring torget och även

¹⁾ Se Björlin, Från en gammal svensk småstad (1918) s. 73 ff.

flerstädes på andra ställen i staden voro illuminerade och försedda med transparanger med sinnebilder och inskriptioner.

Av stadens egna handlingar får man mycket få upplysningar om hur det tillgick vid konungens besök. Man finner i räkenskaperna för år 1774 en räkning från svarvaren Theodor Schultz på betalning för att han "skutit med stadens cannoner vid general Scheffers ankomst den 8 november 1772, 32 skott, och vid konung Gustafs och printz Friedrichs ankomst den 23 november 128 skott". 32 skott kostade 6 daler smt och 128 skott 8 dlr smt. Schultz fick sin betalning genom avdrag på avgiften för det av honom arrenderade stadens laxfiske i Göta älv. I 1772 års räkenskaper återfinnes också under den 10 november en post på 7 dlr 13 öre för "stadzphannernes hopsömmande och reparerande med Hans Kongl. Maj:ts Höga Namns insättjande, hwartill upkiöpts 1 3/4 lod silke à 1:24 samt för fanespitzarnas lagande och polerande". Dessa utgifter ha naturligtvis samband med konungens besök.

Onsdagen den 25 november inspekterade konungen en del av Västgöta-Dals regemente, som en tid varit förlagt till Uddevalla, men samma dags morgon återkommit till Vänersborg. Under befäl av översten Klingspor exercerade truppen på torget inför konungen, varefter befäl och manskap hemförlovades till sina rotar. På aftonen gav Hans Maj:t cour på residenset och dubbade då majoren Weidenhielm och kaptenen Lund till riddare av svärdsorden.

På förmiddagen torsdagen den 26 november fick Jönköpings infanteriregemente å torget visa konungen sina färdigheter under överstelöjtnanten Flachs befäl, och därefter begåvo sig konungen och hertigen med följe till stadens hamn, där de gingo ombord i en slup för att sjöledes färdas till Brinkebergskulle för att bese de där pågående slussarbetena. Roddfärden ställdes till en plats, kallad Viste Damm, varifrån

konungen och hans svit trots ett obehagligt väder gingo till fots till Brinkebergskulle. Efter besiktningen av slussbyggnaderna åts middag vid Brinkebergskulle, varefter resan i slupen fortsattes till Trollhättan, där man låg över natten. Den 27 november ställdes färden åter till Kavleström och Brinkebergskulle, där åter middag intogs, varefter man återvände till Vänersborg.

Under denna konungens inspektion av slussverksbyggnaderna hade man reparerat den kungliga svitens vagnar, som visat sig vara illa medfarna efter den ansträngande färden över det s. k. Köpmanna-fjället, och lördagen den 28 november skulle avresan ske från Vänersborg. Tidigt på morgonen hade stadens prästerskap, magistraten och en del av borgerskapets äldste fått den nåden att till konungen och hertigen framföra sina lyckönskningar till avresan, och därefter bevistade konungen och hans följe morgonbönen i stadskyrkan. Klockan 11 skedde avfärden. Konungen steg till häst och de höga herrarna fyllde åter alla karosserna, som med den höge ryttaren i spetsen rullade ut genom den södra stadsporten på väg mot Uddevalla.

Vart det bar, därom behövde den resande ej vara i tvivelsmål. Ty på stadsporten hade den ovannämnde borgmästaren låtit måla:

"Ehwart man resa tänckt, är bäst sikh Gudh befalla.

Här utgår vägen åt Bohus och Uddewalla."

Det lät ju ominöst, men det var nog ej meningen, att man skulle underförstå ett "ty" i början av andra versraden.

På insidan av denna port stod för övrigt att läsa de förnuftiga orden:

"Ehur du färdas fram, til fot, i wagn, til häst,

Et wärdshuus werlden är och menskjan der en giüst."

*

Från Vänersborg rapporteras om kungens besök i orten särskilt till Inrikes Tidningar såsom märkligt "at Hans K. Maj:t Konungen färdades ridande till häst i ett ganska smutsigt väglag och swår wäderlek, hwarigenom Dess undersåtare åtnjöto den högsts kattbara glädjen at se Dess milda Anlete, som öfwer alt kastade Nådesblickar ifrån sig och war så intagande, att det icke står at beskrifwa."

*

Från Uddevalla, dit resan tog 3 1/2 timme, reste sedan konungen till Strömstad och därifrån till Göteborg, varefter han anträdde hemfärden genom Västergötland. På julaftonen var han åter i Ekolsund.

Vänersborgs bebyggelse, dennas utsträckning och beskaffenhet på 1770-talet.

Det var en mycket liten och till sin bebyggelse mycket obetydlig stad, som under några senhöstdagar 1772 fick hysa Gustaf III.

Staden var, isynnerhet mätt efter nutida förhållanden, en obetydlig ort vad beträffar bebyggelsens både utbredning och beskaffenhet samt även i fråga om invånareantalet. De yttergränser för bebyggelsen, som varit utstakade av de gamla men vid den tid, det här är fråga om, redan så gott som överallt raserade fästningsvallarna med deras gravar, voro ännu icke överskridna. Stadsgränsen i väster var ju liksom i våra dagar given av det s. k. Sundet eller nuvarande Gamla hamnkanalen. Den nordligaste gatan var på den tiden Nygatan, och norr om denna funnos endast två byggnadskvarter, som dock voro belägna innanför den gamla befästningslinjen. Norr om dessa kvarter vidtog Skräcklan med dess obebyggda områden, upplåtna åt stadens borgerskap till betesplatser och kålgårdar. I öster följde Vallgatan ganska nära den östra

befästningslinjen, efter vars vall gatan ju har sitt namn. I söder var Sundsgatan den sydligaste gatan, men ett par byggnadskvarter lågo dock mellan denna gata och den södra befästningslinjen. Dessa kvarter — öster om Edsgatan — delades av en smal gränd i väst-östlig riktning, kallad Mossegränden. Det enda påtagliga minnet, man numera har av stadens befästningar, — utom namnet Vallgatan — är den sneda sträckningen av den sydligaste Residensgatan, som leder mot Fängelset. Denna sträckning betingades från början av att gatan måst följa fästningsvallens här sneda linje.

Inom dessa snäva gränser låg den bebyggda delen av staden. Men å andra sidan voro inom detta område stora delar bebyggda, som nuförtiden utgöra öppna platser. Torget var knappt hälften så stort som nu. Den östra hälften var indelad i nio bebyggda tomter, i mitten tre med väst-östlig längdriktning och på båda sidor om dessa tre i norr och tre i söder med nord-sydlig längdriktning. Hela det nuvarande Stora Plantaget var indelat i bebyggda tomter efter samma plan som den bebyggda torgdelen: med front mot Drottninggatan lågo 6 tomter, med front mot Kungsgatan likaledes 6 tomter, alla tolv således med nord-sydlig längdriktning. Och mellan dessa tomtrader lågo 6 tomter, tre med front mot Edsgatan och tre med front mot Kyrkogatan och således med väst-östlig längdriktning. Av nuvarande Kyrkoplantaget voro också delar bebyggda. I nordvästra hörnet (Drottninggatan—Kyrkogatan) fanns en stor tomt utefter Drottninggatan och öster om denna, på mitten av Kyrkoplantagets norra sida, ytterligare en tomt. Utmed Vallgatans västra sida lågo 6 tomter, som upptogo hela utrymmet mellan Drottninggatan och Kungsgatan.

De allra flesta av husen i staden voro av trä och uppförda i en våning, med tak i ett eller annat fall av tegel men säkerligen oftast av torv. Att en enskild person hade annat än

trähus, var nog ett alldeles särskilt undantag, om det ens fanns. I Vänersborg kan väl nu knappast påträffas något enda privathus från tiden före 1777 års stora eldsvåda, men man kan dock av den nutida äldre bebyggelsen — och särskilt av vad som ännu fanns kvar för en mansålder sedan — göra sig en föreställning om hur bebyggelsen på 1770-talet tedde sig.

Då man i våra dagar passerat portgången till ett gammalt vänersborgshus, finner man ofta bakom gatuhuset inne på gården ett mindre och mera ålderdomligt boningshus. Det representerar nog också i regel den äldsta bebyggelsen på tomten. Ty i gamla tider låg alltid själva boningshuset ett gott stycke in på tomten, och gatuhuset var från början endast en ekonomibyggnad, ursprungligen bildande så att säga en pallisad mot gatan, en enkel sidobyggnad till den bastanta porten. Denna "pallisad" utvecklade sig sedermera till en loftbod, kanske med handelsbodluckor mot gatan och med en öppen svalgång, försedd med en icke inklädd trappa mot gården. Så småningom inbyggdes loftsboden mot gården. Och så var gatuhustypen färdig att enligt en ny tids bostadsbegrepp bereda rum åt gårdsägaren och hans familj, som flyttade ut mot gatan från det degraderade gårdshuset.

Den allmänna bebyggelsen i 1770-talets Vänersborg har säkerligen så gott som undantagslöst bestått av sådana inpå tomten belägna hus med eller utan tillhörande loftbod utmed gatan.

Många offentliga byggnader funnos ej i staden. Som den förnämsta måste man räkna *s t a d s k y r k a*¹⁾, en korskyrka av sten, vars uppförande pågick under 1660- och 1670-talen. Invid kyrkan i hörnet av Kyrkogatan och Drottninggatan på den förut omtalade tomten i nordvästra hörnet av nuvarande

¹⁾ Om denna kyrka se en uppsats av förf. i V. S. G. Årsskrift 1933: Bidrag till Vänersborgs kyrkas historia till år 1777.

Kyrkoplantaget låg kyrkoherdebostället — som dock ej synes hava varit bebott av kyrkoherden, som hade eget hus — och mitt emot detta i nuvarande Stora Plantagets nordöstra hörn låg stadens skolhus, som var av sten. Vid torgets västra sida låg det år 1754 efter ritningar av den berömde arkitekten Karl Hårleman uppförda residenset. Norr om residenset och skilt från detta av residensets vedgård låg stadens rådhus i sydvästra hörnet av Drottninggatan och Residensgatan. Rådhuset var av sten och försett med skiffertak. Detta rådhus fick efter branden 1834 lämna rum för tillbyggnaden av residenset, som fördubblades till sin längd vid ombyggnaden år 1843. I kvarteret Blomman, på den plats, där vi nu finna fängelsebyggnaden, låg det år 1752 av sten uppförda kronobageriet. Om man sedan nämner de tre säkerligen mycket modesta tullstugorna, en i vardera ändan av Kungsgatan och en vid Edsgatans sydligaste slutpunkt, så har man säkerligen räknat upp vad som i staden på 1770-talet fanns av offentliga byggnader.

Invånarnas antal och fördelning.

Den för år 1770 upprättade mantalslängden upptager för den egentliga staden i allt 284 enskilda tillhöriga tomter, som på de fyra kvarteren, sedan 1737 kallade Kransen (norr om Drottninggatan och väster om Edsgatan), Rosen (norr om Drottninggatan och öster om Edsgatan), Liljan (söder om Drottninggatan och öster om Edsgatan) och Blomman (söder om Drottninggatan och väster om Edsgatan), fördela sig sålunda: Kransen 64, Rosen 109, Liljan 65 och Blomman 46. Av de numrerade tomterna angivas dock 40 vara öde eller obebyggda. Flera personer ägde två eller flera tomter var.

Enligt samma mantalslängd hade staden 1769 på hösten

1.336 invånare, ett tal som dock säkerligen understiger det verkliga invånarantalet med kanske något hundratal, ty det gällde dåför tiden alldeles detsamma som nu, att man av sådana personer, som man misstänkte ej skulle kunna göra rätt för sig i fråga om utskylder och annat sådant, borde försöka att få så få som möjligt skattskrivna i staden, vars myndigheter därför med alla medel sökte avvärja mantalsskrivning av slika personer och därför så gott sig göra lät hemlighöll deras vistande i staden. Till år 1780 synes invånarantalet knappast ha undergått någon ökning, ty mantalslängden för nämnda år upptager endast ett trettiotal personer mera än 1770 års mantalslängd.

I mantalslängden redovisas den skattskyldiga befolkningen enligt följande indelning: 1. Män och kvinnor, 2. Hustrur, 3. Vuxna söner och drängar, 4. Vuxna döttrar och pigor. Med "vuxen" menades på denna tid den, som var mer än 15 år gammal. Alla dessa skulle betala mantalspenningar. De mantalsfria utgjordes av följande grupper: 1. Medlemmar av ridderskapet och adeln med sitt husfolk, 2. Personer, anställda vid krigsmakten, 3. Åldringar och bräcklige, därvid som åldring räknades den, som var över 63 år gammal, 4. Barn, d. v. s. sådana, som voro yngre än 15 år.

En sammanställning av uppgifterna i 1770 års mantalslängd ger oss följande upplysningar om stadens invånare på hösten år 1769, då mantalslängden för det följande året upprättades:

Män och änkor	299
Hustrur	222
Vuxna söner och drängar	118
Vuxna döttrar och pigor	178
Adel	8
Militärpersoner	1
Åldringar och bräckliga	73
Barn	437

Summa 1.336

Fördelningen på de fyra kvarteren och "gamla staden" eller de under staden Brätte förut liggande hemmanen, som utgjorde Vänersborgs lantbruksområde, ger oss följande siffror:

Kvarteret Kransen	315
„ Rosen	403
„ Liljan	306
„ Blomman	214
Gamla staden	98
Summa	1.336

Särskilda befolkningsgrupper.

Länsstyrelsen.

Vid Gustaf III:s besök i Vänersborg residerade där såsom landshövding friherre *Sven Cederström*, som var född 1710 och var överste för Björneborgs regemente, då han 1769 blev landshövding i Älvsborgs län. 1772 hade han fått generalmajors titel. Han fick avsked med pension 1775 och dog ogift i Stockholm 1781. Han synes huvudsakligen ha haft sin bostad å sitt boställe Restad, ty i 1770 års mantalslängd för Vänersborg är han upptagen ensam utan något som helst husfolk.

Cederström efterträddes såsom landshövding av dåvarande överstelöjtnanten vid Västgöta kavalleri *Michael von Törne*, som var född 1726 och fick avsked såsom landshövding 1785. Han dog på Ekensberg i Södermanland 1796. Sedan 1774 var han gift med grevinnan *Johanna Elisabet Hjärne*, dotter till riksrådet *Gustaf Adolf Hjärne* och *Anna Maria Ehrenswärd*. Landshövding von Törne var bosatt på sitt residens i staden och av 1780 års mantalslängd framgår, att han hade ett vidlyftigt hushåll med två lakejer, kusk, två husjungfrur, två hushållerskor, sex pigor och en "gosse" d. v. s. betjäntpojke, varjämte hos landshövdingen bodde,

försedd med egen betjänt, "kapten von Törne", troligen landshövdingens broder Nils von Törne.

Till medhjälpare i sin ämbetsförvaltning hade landshövdingen då såsom nu en landssekreterare och en landskamrerare.

Landssekreterare¹⁾ var sedan 1756 Georg Reinhold Hök, född 1715, som emellertid 1770 lämnade denna tjänst för att bli borgmästare i residensstaden. Till honom återkomma vi i det följande. Såsom landssekreterare efterträddes han av Anders Almqvist. Denne var född 1744 och var prästson från Unnaryd i Småland. Han blev student i Lund 1761 och var, då han utnämndes till landssekreterare, auditör vid Västgöta-Dals regemente. Han fick assessors titel och avled 1792. Han var gift med Eva Catharina Sundler, dotter av kronofogden, tituläre landskamreren Tore Sundler och Tolla Dalerius.

Landskamrerare var sedan 1759 Anders Otto Laurin, som var född 1723 i Småland och son till häradshövdingen på Gotland Johan Laurin och Margareta Kolmodin. Han hade gjort sina lärospår i kammarkollegium och ansågs som en skicklig kameralist. Då han 1779 fick avsked, hugnades han med halva landskamrerarlönen såsom pension såsom ett särskilt nådevedermäle för långvarig och trogen tjänst. Han var puckelryggig och klen till hälsan, men hade dock nått en ålder av 76 år, då han avled i Vänersborg år 1789. Han var sedan 1749 gift med Charlotta Facht, dotter till rådmannen i Visby Mårten Facht och Engel Stenman.

På landskansliet och landskontoret voro anställda ett par landskanslister och landskontorister, varjämte fanns en lantränthmästare, Emanuel Bursman, som innehade denna tjänst från 1769 och till sin död

¹⁾ Om landssekreterare och landskamrerare i Älvsborgs län se en uppsats av förf. i V. S. G. Årsskrift 1939.

1789, då han var 78 år gammal. Han var gift med Catarina Elisabet Barckhusen, som dog i Vänersborg 1805.

Magistraten.

Borgmästare i staden var vid 1770-talets början, såsom förut nämnts, förutvarande landssekreteraren *Georg Reinhold Hök*, som 1770 efterträtt borgmästaren Magnus Perman. Hök var född 1715 och son till borgmästaren i Jönköping Magnus Hök. Efter studier i Lund och därefter juridisk verksamhet på olika orter blev han 1747 borgmästare i Skövde — på latin översattes detta med "dictator perpetuus" — och var riksdagsman för Skövde 1755—1756. Sistnämnda år blev han landssekreterare i Älvsborgs län. Jämte borgmästareämbetet bestred han också sysslan som auditör vid Västgöta-Dals regemente. Han var riksdagsman för Vänersborg 1771—1772. Han dog 1786 av ålderdom och bräcklighet. Han var sedan 1750 gift med Greta Siberg, prostdotter från Skövde. Deras dotter Catarina Margareta, blev gift med rådmannen, sedermera borgmästaren i Vänersborg Jonas Krull.

Staden höll sig med sju rådmän¹⁾, och under 1770-talet beklädde följande personer rådmansbefattningarna:

Olof Krull var född 1720 och son av borgaren i staden Thomas Krull. Olof K. var först tullnär i sin hemstad men fick 1757 burskap att idka handel med näver, lin, hampa och humle. Han valdes till rådmän samma år. Under vaksen 1770 var han t. f. borgmästare. Han var riksdagsman för staden 1778—79 och avled 1783. I sitt giftermål med Stina Sunnerdahl, död 1806, dotter till tullnären och collega scholæ i Vänersborg Sven Bengtsson Sunnerdahl och Maria Almgren,

¹⁾ Före 1818 kunde ett mindre antal ej ifrågakomma, då rådstuvurätten enligt lagens stadgande ej var domför med mindre än 5 ledamöter. Kungl. Förordningen den 15 juni 1818 minskade detta antal till 3.

hade han sonen Jonas, f. 1753, d. 1835, borgmästare i Vänersborg 1797—1822, samt döttrarna Brita Maria, f. 1748, d. 1817, gift med rådmannen i Vänersborg Nils Dahlbom, samt Greta Lisa, som var ogift 1784.

Bryngel Liwendahl fick burskap i Vänersborg 1739. Han var gästgivare och blev rådman 1758 samt avled år 1772. I sitt äktenskap med Brita Hedman, död 1774, hade han inga barn. En hans broder, Michael, blev student i Uppsala 1743, var en tid stadsnotarie i Vänersborg men sedermera borgare i Köping.

Anders Ekström var troligen broder till förvaltarens på Rådanefors bruk Lars Eriksson Ekström¹⁾, f. 1723, d. 1802. Anders Ekström fick 1735 burskap i Vänersborg på handel med järnsmide och sedermera också rätt att handla med porslinsvaror. Han blev rådman 1759. Då han dog 1773, avträdde boet till urarvakonkurs. I sitt äktenskap med Catharina Helena Malheim, död 82 år gammal 1795 — hon hade under många år varit en av stadens jordegummor — hade han sonen Anders, f. 1750, pastorsadjunkt inom Skara stift och slutligen sinnessvag, samt döttrarna Ulrika och Sofia, vilkas öden äro okända.

Maccabæus Thornton var född i Göteborg 1727 av handelsmannen John Thornton och Maria Elisabet Bruhn. Han blev student i Lund 1742 och var hovrättskommissarie, då han 1756 fick burskap i Vänersborg på trähandel. Han blev rådman 1760 och var t. f. borgmästare 1762. Han ägde fastigheten nr 15—16 i kv. Kransen och dog 1787. I sitt gifte med Anna Maria Ekman, f. 1738, d. 1782, dotter av fänriken och handelsmannen Carl Fredrik Ekman och Anna Lisa Dahl-

¹⁾ Denne var gift med Märta Sigrid Torstensdotter Vassenia. 1763 fick lektorn Torsten Vassenius inteckning i rådman Ekströms fastighet i Vänersborg, nr 10—11 i kv. Kransen.

ström, hade han barnen: Anna Eleonora (Elisabet?) f. 1757, d. 1787, gift med provinsialmedicus i Älvsborgs län Daniel Hultman, Carl Johan f. 1765, d. 1809, löjtnant vid flottan, gift 1790 m. Judit Novisadi, f. 1768, d. 1857, guldsmedsdotter från Karlskrona, Christina Maria, f. 1760, d. 1788, gift med fältkamreraren, krigsrådet Anders Andersson Rådberg, f. 1750, d. 1822, och Maccabæus, f. 1773, d. 1825, stadsfogde i Vänersborg, ogift.

Emanuel Bahrman var född 1733 av kronofogden i Dals södra fögderi Adam Bahrman och Elisabet Andersdotter Ekman. Han fick 1760 burskap i Vänersborg på handel med trävaror och på sjöfart samt blev rådman 1764. Han var riksdagsman för staden 1771—72. Han ägde nr 6, 7 och 8 i kv. Kransen och avled 1809. Han var gift med Maria Pettersson och hade med henne barnen: Carolina Charlotta, f. 1765, d. 1833, gift 1785 med brukspatronen Johan Wikström, f. 1760, d. 1818, Johanna Gustava, f. 1771, d. 1840, gift 1792 med vice häradshövdingen, lanträntmästaren Johan Florens Ståhl, f. 1757, d. 1831, och Maria Elisabet, f. 1776, d. 1831, gift med timmermärkaren Anders Andersson, f. 1781, d. 1831.

Peter Forsell var son av rådmannen i Alingsås Carl Forsell och Katarina Källberg. Han fick 1764 burskap i Vänersborg på handel med tobak och snus, kallades fabrikör och blev rådman 1764. Han ägde nr 39 i kv. Liljan och dog ogift 1797.

Magnus Beckman var född 1734 av rådmannen i Vänersborg Olof Beckman och Anna Almqvist. Han fick 1764 burskap i Vänersborg på kramhandel och blev rådman 1769 men avgick 1776. Han ägde fastigheten nr 5—6 i kv. Blomman och dog 1780. Han var gift med Helena Sofia Höökenberg, f. 1740, d. 1804, och hade i äktenskapet döttrarna Kajsa, f. 1764, och Maria, vilkas öden äro okända.

Olof Lindqvist var född 1731 av flottkarlsålder-

hade han sonen Jonas, f. 1753, d. 1835, borgmästare i Vänersborg 1797—1822, samt döttrarna Brita Maria, f. 1748, d. 1817, gift med rådmannen i Vänersborg Nils Dahlbom, samt Greta Lisa, som var ogift 1784.

Bryngel Liwendahl fick burskap i Vänersborg 1739. Han var gästgivare och blev rådman 1758 samt avled år 1772. I sitt äktenskap med Brita Hedman, död 1774, hade han inga barn. En hans broder, Michael, blev student i Uppsala 1743, var en tid stadsnotarie i Vänersborg men sedermera borgare i Köping.

Anders Ekström var troligen broder till förvaltarens på Rådanefors bruk Lars Eriksson Ekström¹⁾, f. 1723, d. 1802. Anders Ekström fick 1735 burskap i Vänersborg på handel med järnsmide och sedermera också rätt att handla med porslinsvaror. Han blev rådman 1759. Då han dog 1773, avträdde boet till urarvakonkurs. I sitt äktenskap med Catharina Helena Malheim, död 82 år gammal 1795 — hon hade under många år varit en av stadens jordegummor — hade han sonen Anders, f. 1750, pastorsadjunkt inom Skara stift och slutligen sinnessvag, samt döttrarna Ulrika och Sofia, vilkas öden äro okända.

Maccabæus Thornton var född i Göteborg 1727 av handelsmannen John Thornton och Maria Elisabet Bruhn. Han blev student i Lund 1742 och var hovrättskommissarie, då han 1756 fick burskap i Vänersborg på trähandel. Han blev rådman 1760 och var t. f. borgmästare 1762. Han ägde fastigheten nr 15—16 i kv. Kransen och dog 1787. I sitt gifte med Anna Maria Ekman, f. 1738, d. 1782, dotter av fänriken och handelsmannen Carl Fredrik Ekman och Anna Lisa Dahl-

¹⁾ Denne var gift med Märta Sigrid Torstensdotter Vassenia. 1763 fick lektorn Torsten Vassenius inteckning i rådman Ekströms fastighet i Vänersborg, nr 10—11 i kv. Kransen.

mannen Torsten Lindqvist och Katarina Falck. Han var landskanslist i Älvsborgs län och fick titel av vice landssekreterare. Han var först kassör och senare sekreterare vid den i Vänersborg stationerade underdirektionen för Trollhätte kanalbyggnad. Han blev rådman 1772 efter Liwendahl och fick 1773 burskap på spannmålshandel. 1785 utnämndes han till borgmästare i Vänersborg och dog ogift 1797.

Erik Adolf Fahlgren var född 1735 och var tullskrivare i Vänersborg, då han 1760 erhöll burskap att idka bryggeri och driva handel med sill och salt. Han blev rådman 1774 efter Ekström och avled 1798. I sitt gifte med borgmästaren Magnus Permans änka Anna Katarina Svinhufvud, f. 1736, d. 1783, hade han dottern Anna Maria, f. 1777, d. 1818, gift 1799 med guldsmeden, rådmannen i Vänersborg Johan Werlin, f. 1764, d. 1846.

Magnus Skarin var född 1741 i Lidköping av rådmannen och samsmakaren Ingemar Skarin och Sidonia Lanaeria. Han var postinspektör i Vänersborg 1770—1812 och blev rådman 1777 efter Magnus Beckman. 1786 fick han burskap på skutrederi och handel med diverse varor. Han ägde nr 31 och 32 i kv. Kransen och dog 1812. Han var gift med Paulina Liedbom, d. 1809, dotter av rådmannen i Vänersborg Carl Liedbom och Sofia Katarina Halbmeijer, och hade barnen: Carl Magnus, f. 1774, d. 1838, rådman i Vänersborg, Paul, f. 1775, d. 1825, postmästare i Vänersborg, och Sofia Sidonia, f. 1779, d. 1829 ogift.

Stadssekreterare, d. v. s. protokollsförare vid rådhusrätten, var vid 1770-talets början Gu d m u n d D i n n e t z, som 1754 tillträtt sysslan. Han tog emellertid vid mitten av 1770-talet avsked för att uteslutande ägna sig åt handels- och kommissionsverksamhet. Han avled 1792. Dinnetz var gift med Anna Sofia Liedbom, död 1793, dotter av rådmannen

Carl Liedbom och Sofia Katarina Halbmeijer, och hade i äktenskapet barnen Isak, f. 1769, d. 1810, student och "skrivare", Carl Georg, landskontorist, och Anna Sofia, f. 1759, d. 1809, gift 1797 med handelsmannen Anders Sunnerdahl.

Såsom stadssekreterare efterträddes Dinnetz av Anders Fredrik Ingman, som var född 1740 och son till borgmästaren i Vänersborg Anders Ingman och Anna Sofia Hök. Ingman hade studerat både i Lund och Uppsala och varit auskultant i Göta hovrätt. Han fick 1786 burskap på handel och skutrederi och valdes samma år till rådman. Han avled 1819. I sitt gifte med Maria Margareta Gyllenberg, f. 1745, d. 1780, hade han sonen Erik Gustaf, f. 1773, d. 1825, härads-hövding i Tössbo och Vedbo härads domsaga och titulär generalauditör samt adlad med namnet Gyllenheim, vilket namn nu endast fortlever i beteckningen å hans stora donationsstiftelser till Vänersborgs stad.

Kämnärsrätten.

Förutom rådstuvurätten fanns det på denna tid också i städerna en underdomstol, kallad kämnärsrätten, som hade att upptaga "ringare och smärre saker". Kämnärsrätterna upphävdes 1849. I denna underdomstol fördes ordet av en av rådmännen såsom præses — han utsågs i Vänersborg för två år i sänder — med tvänne borgare som bisittare, kämnärer, ett ord som är detsamma som "kamrerare" och således visar på kämnärernas ursprungliga befattnings med skatters och pålagors indrivande.

Kämnärer voro vid 1770-talets början urmakaren Mauritz Schierman och tenngjutaren Niklas Lake. Den senare fanns kvar som kämnär ännu 1780, men Schierman hade då efterträts av handelsmannen Nils Dahlbom.

Vid kämnärsrätten tjänstgjorde stadsnotarien, vilkens syssla i början av 1770-talet innehades av Peter An-

dersson Wennersten, som en tid varit stadsfiskal i staden och senare blev handelsman och då efterträddes av Isaac Beckman, som snart fick till efterträdare Daniel Sillén. Efter honom blev Nils Dahlbom kämnärsnotarie och var detta 1780, då han tydligen förenade sysslan med uppdraget som bisittare.

Stadens äldste.

Detta var beteckningen på de av borgerskapet valda förtroendemän, som intill ikraftträdandet av 1862 års kommunalförfattningar tillsammans med borgmästare och råd hade att i vissa ärenden, främst ekonomiska, utöva borgerskapets beslutanderätt. Antalet av de äldste växlade i olika städer och var också i samma stad olika vid olika tidpunkter. I Vänersborg hade man i slutet av 1600-talet 24 äldste, och samma antal fanns också vid mitten av 1750-talet, men under 1760 och 1770-talen hade man ej flera än 16 "äldste". Hälften av antalet skulle vara handelsmän och hälften hantverkare. Stadens äldste voro 1776: handelsmännen Anders Sunnerdahl, Johan Tenggren (f. d. rådman), Abraham Bruse (f. d. rådman), Gudmund Dinnetz (f. d. stadssekreterare), Olof Knutze, källarmästaren Anders Hafwenström, manufacturisten Emanuel Tropp och hökerihandlanden och Korsebergaåldermannen Anders Lindström, samt hantverkarna perukmakaren Olof Wallman, bagaren Olof Malmind, glasmästaren Anders Sundberg, sadelmakaren Lars Magnus Lindberg, guldsmeden Johan Grönwall, målaren Carl Gustaf Sandberg och tenngjutaren Niklas Lake jämte ytterligare en hantverkare, vars namn ej framgår av bevarade handlingar.

1776 beslöt man under åberopande av att stadens äldste voro tröga att infinna sig vid sammankomsterna, i det en eller två inställde sig av de sexton, att utöka antalet till 24, och åtta nya medlemmar valdes: handelsmännen Paul Christian

Mebius, Nils Dahlbom och Bengt Sunnerdahl samt bagaren Erik Kruse, garvaren Anders Lidman, vrakaren Bengt Hallberg, skräddaren Mathias Törnstedt och flottkarlen Abraham Zetterberg.

1785 klagar man åter över att sällan mera än fyra eller fem av de äldste infinna sig uti angelägna hushållningsmål, men man rädde nu bot på detta missförhållande på ett annat sätt än 1776, i det att man nu minskade antalet till tolv, väl i hopp att ett mindre antal skulle vara lättare att samla än ett större.

Stadens civila tjänstemän utanför magistraten.

Stadskassör var vid början av 1700-talet Olof Bergström, som innehade befattningen sedan 1750-talet. Han omtalas 1772 såsom suspenderad på grund av tjänstemedelsbalans och dog 1791. Han hade fått avsked 1776 och efterträddes då av Nils Dahlbom, som emellertid inom kort tid avlöstes av Johan O. Fridstedt. Denne lämnade tjänsten 1786, då han fick burskap såsom handlande, och dog 1810.

Stadsfiskal var under hela 1770-talet Johan Polin, som förut sedan 1756 varit stadsnotarie och dog 1785.

Stadsfogde var sedan 1750-talet Erik Lundberg, som under 1770-talet fick till efterträdare Johan Billqvist.

Stadens ekonomiska intressen i fråga om sjöfarten och handelstrafiken bevakades av en ålderman vid lastageplatsen Korseberg (1777: Isak Beckman), en ålderman för flottlaget (1777: Bengt Sunnerdahl), en tunnegodsfactor (1777: Johan Skarstedt) och en vågmästare (1777: förenämnde Isak Beckman).

Stadsphysicus eller stadsläkare var sedan 1760-talet medicine doktorn David Hultman och stads-

fältskärssysslan innehades sedan 1772 av Christian Fogelmark.

Stadens apotek¹⁾ innehades under 1770-talet av Johan Fredrik Möller och efter 1773 av Erik Hwalström.

Stadens övriga befattningshavare voro — förutom två jordegummor, d. v. s. barnmorskor, — en stadssotare, en fodermarsk, fyra stadstjänare, ett antal väktare, en stadsprofoss, en klockställare och några vågkarlar. Stadsprofossen var den, som verkställde ådömda kroppsliga bestraffningar. Han skötte spöslitningen och hanterade stadens stora björkris på de varnartigas ryggar, och han satte dem, som skulle undergå uppenbar kyrkoplikt, i stocken i kyrkans vapenhus. Klockställaren skötte stadens ur på rådhuset och kyrkan.

Prästerskap och kyrkobetjäning.

Kyrkoherde i staden och de tre till pastoratet hörande annexförsamlingarna Vassända, Naglum och (Väne) Ryr var Sven Elgh. Han var komministerson, född i Odensåker, Skara stift, 1703 och blev efter studier i Skara och vid akademien i Lund magister 1734. Han prästvigdes 1734 och blev 1735 skeppspräst vid amiralitetet. Under finska kriget var han 1741 kommenderad på amiral Rayalins skepp, som föricks vid Hangö udde, därvid han förlorade allt utom livet och kläderna på kroppen. 1742 utnämndes han till kyrkoherde i Vänersborgs regala pastorat. Han var riksdagsman 1751 och 1756 och blev kontraktsprost 1754. Han dog 1783 och har fått det eftermälet, att han var "en ordningsman, högt aktad i sitt stånd, en religionens vän med vördnadsvärt utseende". Prosten Elgh var gift med Margareta Hulthén, f. 1728, d. 1779, prästdotter från Skåne.

¹⁾ Om stadsläkare, stadskirurger och apotekare i Vänersborg i äldre tider se en uppsats av förf. i V. S. G. Årsskrift 1942.

Till sin hjälp i stadsförsamlingen hade Elgh komministern Nils Hernwall. Han var född 1728, kyrkoherdeson från Björke i Skara stift, och hade efter studier i Skara och Lund blivit komminister i Vänersborg 1757. Han avled 1779, "sedan han med särdeles nit och beröm varit komminister i 26 år".

Kyrkans organist hette Bengt Häggman, som innehade sin syssla sedan 1750 och dog 1782. Han var gift med Stina Sunnerdahl, dotter till skolkollegan och tullnären Sven Bengtsson Sunnerdahl. Häggman tjänstgjorde också som stadsmusikant och hade såsom sådan på 1760-talet en årslön av 50 dlr smt. 1760 anmälde han för magistraten, att han med den lönen ej kunde hålla sådan betjäning, att han kunde åstadkomma den musik, som vid förefallande tillfällen till stadens heder äskades. Han begärde 100 dlrs tillökning mot att han åtog sig att varje onsdag och lördag vid magistratens nedgång av rådhuset och vid de äldstes sammankomster uppvakta med 2 à 3 trumpeter. Borgerskapet bestred emellertid helt och hållet bifall till denna framställning.

Klockaresysslan innehades av Peter Falk, som var klockare sedan 1760 och dog 1780. Han var gift med Helena Dafgård, dotter till kopparslagaren Lorentz Dafgård och Elisabet Bergman.

Skolväsendet.

Lärarpersonalen vid stadens skola bestod av två personer, rektorn och kollegan. Rektorn försågs med bostad av staden men hade i övrigt avlöning av staten i form av rätt till kronotionde, 27 tunnor 12 kappar spannmål, och till den s. k. socknegången inom Vänersborgs församling. Den sistnämnda förmånen var på senare tid avlöst med penningar och i början av 1800-talet ersatt med 14 riksdaler 24 skillingar banco. Kollegan avlönades helt av staden och hade i mitten av 1700-talet i lön 200 dlr smt, senare 16 riksdaler 32 skillingar specie

och i början av 1800-talet 66 rdr 32 skillingar banco. Först 1820 inrättades vid skolan ytterligare ett kollegat.

Lärjungeantalet var mycket ringa. 1771 fanns i rektorsklassen endast 4 lärjungar och i kollegaklassen 7. Vid mitten av 1770-talet skedde någon ökning, så att motsvarande tal 1775 voro 7 och 16 samt 1781 8 och 16.

Rektor vid 1770-talets början var magister Erik Östman, som tillträdde rektoratet 1771, men 1777 befordrades till kyrkoherde i Saleby och då efterträddes av magister Jonas Tengborg, som 1782 blev kyrkoherde i Närunga. Tengborg skötte sitt ämbete med särdeles nit och drift. Han hade förträffliga gåvor i att mässa och sjunga och kunde med skicklighet traktera flera instrument. Han besatt dessutom grundliga kunskaper i naturalhistorien. Emellertid låg han i svåra stridigheter med borgerskapet och åberopade ständigt skolförordningens föreskrifter. Till följd av sin längd och sitt ständiga predikande av skollagen kallades han av sina skolpojkar för "Långe Skollagen"

Kollega var under tiden 1765—1777 Peter Erland Kjellberg, som efterträddes av magister Anders Salmenius, som blev rektor efter Tengborg 1781 och sedan förestod rektoratet ända till 1832. Salmenius beskrives såsom en särdeles glad och trevlig gubbe, skicklig trädgårdsmästare och biskötare, i sällskapslivet eftersökt, mycket välgörande mot fattiga släktingar, enkel och anspråkslös i sitt levnadssätt. Han blev vid avskedstagandet erbjuden professors titel, men avböjde med orden: "Bene vixit, qui bene latuit"; d. v. s. "den lever lyckligast, som håller sig i skuggan".

Handlande och hantverkare utanför magistraten.

De förnämligaste medlemmarna av borgerskapet nådde ju förr eller senare de åtråvärda rådmansbefattningarna. Så

gott som all kommunal makt var ju på denna tid samlad hos magistraten, som ängsligt vakade över att alla möjligheter att förtjäna pengar förbehölls medlemmarna av stadens styrelse och deras anförvanter. Det var så gott som uteslutande rådmännen, som skötte de givande kommissionsaffärerna i järn och trä och stodo för den livliga sjöfarten på Vänern. Men åtskilliga av magistratsmedlemmarna höllo också vanliga handelsbodar, där de dock hade konkurrens med handelsmännen utanför magistratens krets. På 1770-talet finner man också i staden en spirande fabriksrörelse. Mantalslängden för år 1770 upptager en klädesfabrikör (Gustaf Ljungberg¹), en läderfabrikör (Peter Rengman) och en tobaksspinnare (Jonas Nordgren).

De vanliga hantverksyrkena voro företrädade i staden, av vilka dock endast skomakarna (från år 1745), skraddarna och snickarna på denna tid synas ha varit sammanslutna i hantverksskrån med säte i staden. De övriga yrkesidkarna tillhörde sina skrän i andra städer, även ganska avlägsna sådana.

1770 års mantalslängd ger oss följande upplysningar om de burskapsägande borgarna inom olika hantverksyrken:

Bagare	2: Erik Kruse, Olof Malmind.
Bokbindare	1: Anders Winberg.
Färgare	3: Anders Almroth, Peter Koch, Emanuel Tropp.
Glasmästare	1: Anders Sundberg.
Guldsmed	2: Truls Möller, Johan Grönwall.
Gördelmakare	1: Lorentz Björzell.
Handskmakare	3: Karl Hallberg, Olof Hallberg, Johan Kåhler (Kårler, Korler, Kähler, Köhler).
Hovsmed	2: Erik Wikberg, Anders Söderberg.

¹) Han hade 1760 anställda en gesäll, en lärgosse, en "strubblare" och fem spinnerskor.

Klensmed	1: Jonas Kiellsten.
Kopparslagare	2: Anders Kullman, Johan Wetterberg.
Krukmakare	1: Gustaf Westerberg.
Murare	2: Peter Wallström, Anders Lilja.
Målare	2: Anders Krok, Karl Gustaf Sandberg.
Perukmakare	1: Olof Wallman.
Repslagare	1: Henrik Nyman.
Sadelmakare	2: Lars Magnus Lindberg, Olof Wennerberg.
Skomakare	6: Göran Hellman, Johan Mikael Klein, Jakob Lund, Henrik Sundberg, Johan Sundberg, Johan Wennerberg.
Skräddare	6: Mathias Björnstedt, Karl Edman, Mathias Höglund, Johan Lundberg, Jonas Sjöman, Gunne Wendells änka.
Slaktare	2: Karl Berggren, Henrik Wennerholm.
Snickare	6: Karl Erleman, Nils Friberg (ålderman), Måns Hallberg, Johan Krebs, Bryngel Liljegren, Jöns Söderling.
Sämskmakare	3: Karl Engman, Erik Röding, Mikael Wennerqvist.
Tapetmakare	2: N. N. Kallerman, Lars Swangren.
Tenngjutare	1: Niklas Lake.
Tunnbindare	2: N. N. Florin, Johan Olsson.
Vagnmakare	2: Barthold Bergner, Petter Lindblad.

Att sjöfarten hade stor betydelse för staden förstår man därav att den ifrågavarande mantalslängden upptager 9 flottkarlar, 8 skutebåtsmän och 15 skutkarlar.

Stadens vidsträckta jordar voro uppdelade på borgerskapet, som där som binäring drev sitt lantbruk. På varje tomt i själva staden funnos stall och fähus, och getter, får och svin höllos överallt inom staden. Dessutom funnos naturligtvis gäss och höns. Hästarna användes i de lönande körsorna

av det värmländska järnet från Vänersborg förbi Trollhättefallen. Korna drevos varje morgon under utgångstiden av lejda vallhjon över Dalbobron på bete å stadens skogsmarker i Frändefors socken. 1774 hade man i staden 74 hästar och 160 kor. Ingen synes ha haft mera än tre hästar och högsta antalet kor på en hand var åtta. För innehavet av hästar och kor betalades boskapsskatt till kronan, 4 öre smt för en häst och 2 öre smt för en ko.

Stadens inkomster och utgifter.

En ganska god bild av förhållandena i staden i äldre tider får man naturligtvis av stadens räkenskaper. De finnas tyvärr bevarade i mycket liten utsträckning, ty vid den stora stadsbranden 1834 räddades endast spridda årgångar av räkenskaperna, men en någorlunda sammanhängande serie finnes dock bevarad för tiden 1771—1817.

Om man för studium av förhållandena i Vänersborg under 1770-talet väljer att granska stadens räkenskaper för år 1777 (för åren 1775 och 1776 äro de ej bevarade), måste man teckna sig till minnes, att under år 1776 landets penningeväsende hade nyordnats. Den gamla räkningen i daler och öre med 32 ören på dalern hade upphävts, och myntenheten blev i stället riksdalern, indelad i 48 skillingar, en var om 12 rundstycken. En daler silvermynt motsvarade i det nya myntet 8 skilling eller $\frac{1}{6}$ riksdaler, så att 10 daler motsvarade 1 riksdaler 32 skillingar.

Inkomsterna.

Inkomstsidan i räkenskaperna för år 1777 upptager efter här gjord sammanföring av några belopp följande poster:

Balanserade medel	578: 14: 10
Enskildas avgifter för innehav av stadens donationshemman	40: 13: —

Avgifter för till stadens lastageplats Korseberg från Dal och Värmland ankommet stångjärn..	902: 31: 6
Landlega för till staden ankomna trävaror	138: 25: 1
Bodhyror för till Korseberg från stapelstäderna ankomna och avgångna varor	321: 10: —
Vägpenningar för å stadsvågen vägt stångjärn..	150: 39: —
Arrende för brotullen vid Dalbobron samt hamn- penningar för främmande fartyg	83: 16: —
Arrende för brotullen vid Nyebro	83: 16: —
„ „ Huvudnäsön och Kyrkoängen	33: 24: —
„ „ torpet Ödehagen	3. 16: —
Avgift för salustånd vid stadens marknader	34: 34: 9
Stadens bötesandelar	8: 5: 4
Arrende av stadens källarfrihet	31: —: —
Mulbetes- och boskapspenningar	4: 16: 6
Burskapspenningar	15: —: —
Räntor av utlånade medel	67: 33: 7
Tiondepenningar	—: —: —
Samanskottsmedel enligt taxeringslängd	115: 43: 11
Sotarpennningar	38: 40: —
Fattigmedel, dels uttaxerade, dels utgörande an- del i vissa böter, gåvor överlämnade av stånd- personer eller insamlade i "armbössorna"....	68: 5: —
Stadens utestående fordringar för medel insatta i Trollhätte slussverk och utlånade till enskilda personer	1.078: 13: 6
Summa	3.796: 42: —

Vad man särskilt lägger märke till bland dessa poster är den stora betydelse för stadens inkomster som järntransporten genom staden hade. Enbart denna post motsvarar nära en fjärdedel av hela inkomstsumman. Denna inkomst var grundad på 12. punkten i stadens privilegiebrev den 12 no-

största värde var det därmed förenade tillståndet att tullfritt införa de främmande dryckerna, uppläts på arrende efter auktion, förrättad "efter vanlig utringning på gatorna", och hade för 31 rdr specie för år 1777 upplåtits åt innehavaren av Almås gästgivargård Gustaf Lindgren.

Burskapspenningar erlades av de personer, som under året antagits till borgare i staden. De voro 1777 endast tre: garvaren Reiman, bagaren Malmind och hökaren Nicolas Söllscher, som en var i burgäld hade erlagt 3 dlr 16 sk.

Med tiondepenningar avsågs det belopp, som staden enligt sina privilegiers 12. punkt hade att uppbära av behållningen i sådana dödsbon, där arvingarna voro bosatta utom staden.

Stadens ovan beskrivna inkomster räckte icke till för att bekosta alla de gemensamma utgifterna, men vad som måste uttagas genom beskattning, var en obetydlighet, i synnerhet om man tänker på nutida förhållanden. För att få jämvikt i en budget med en omslutning av 3.796 daler smt, upptogs som uttaxerade medel allenast 115 dlr.

Uttaxeringen ägde rum efter helt andra principer än de nuförtiden tillämpade. Det var ej så, att en viss konstaterad brist i budgeten fylldes genom uttaxering. Man fastställde, att vissa utgifter skulle täckas genom sammanskott eller uttaxering, och för en var av dessa utgiftsposter för sig skedde uttaxering. Taxeringslängden kom således att upptaga kanske ett tiotal olika ändamål, för vilka uttaxering skulle ske, och för ett vart av dessa var för varje person uträknat och angivet hur många daler och skillingar och rundstycken han i varje fall hade att betala.

U t g i f t e r n a.

Vad dessa beträffar under år 1777, så avser den första posten i räkenskaperna avgifter till staten, s. k. ordinarie räntor och boskapspenningar för stadens donerade hemman — till-

sammans 7 3/8 mantal — samt bevilning för stadens bro- och kvarnarrenden. Vidare upptogs en utgift "efter vanligheten" av tre procent uppbördsprovision för sammanskottsmedlen och sotarpenningarna.

De stora utgiftsposterna äro de, som avse den ordinarie och den extra avlöningsstaten för stadens befattningshavare. Den lönestat, som åberopas, var av Kungl. Maj:t fastställd 1723 med tillägg av år 1743.

Avlöningsgarna utbetalades kvartalsvis. Här sammanförda för hela året voro avlöningsbeloppen följande:

Borgmästaren	100: —
En var av rådmännen	16: 32
Den av rådmännen, som tjänstgjorde som præses i kämnärsrätten därutöver	16: 32
Stadssekreteraren, lön och ersättning för skrivmaterialier	42: 12
Stadskassören, lön och ersättning för skrivmaterialier	36: 04
Två kämnärer, vardera	8: 16
Kämnärsnotarien, lön och ersättning för skrivmaterialier	29: 12
Prosten Elgh av stadskassan.....	10: —
Cappelanen	10: —
Collegan vid skolan	16: 32
Organisten	8: 16
Stadsfältskären	10: —
Stadsbyfogden, även såsom utridare	17: 24
Två stadstjänare vardera	2: 24
Två vårdväktare vardera	1: 20
Stadsprofossen	3: 44
Klockställare (något belopp ej utfört)	—
Kyrkans kontingent	50: —

På den extra lönestaten voro uppförda lönetillägg för stadsfältskären, stadskassören, stadssekreteraren och organisten, samt dessutom stadsläkaren med avlöning av 50 dlr, stadsfiskalen med en avlöning av 25 dlr, materialförvaltare med en avlöning av 16 dlr 32 öre, vågmästaren med en avlöning av 20 dlr, tre väktare och två stadstjänare.

Sammanlagda avlöningssumman steg till 847 dlr 46 öre.

I anslutning till avlöningarna äro upptagna utgifterna för beklädnad och beklädnadsersättning åt stadstjänarna och stadens trumslagare samt kostnaden för stadens kronobåtsmän, varjämte i samband härmed också upptagas hyresersättningar åt kyrkoherden, klockaren och den ena av stadens två barnmorskor. Det ålåg staden att sörja för viss inkvartering, och räkenskaperna upptaga ersättning åt de stadens borgare, som hos sig haft inkvarterade personer, i fråga om vilka det ålegat staden bereda dem husrum och förplägnad. Stadskassören Olof Bergström erhåller 5 dlr för översten och riddaren Schönströms inkvartering under regementsmötet, Anders Dahlbom får 11 dlr för kapten Kiertings inkvartering etc.

Stadens vägar och broar påkostades 67 dlr och stadens byggnader 27 dlr.

Rådhusvindarna hade under vintern måst rengöras från snö, en ny kakelugn hade insatts i rådhuset och två kakelugnar där reparerats. Man hade från landshövdingeämbetet inköpt en järnbetsman att hållas upphängd på rådhuset. Gördelmakaren Stenberg hade fått förfärdiga en ämbetsstav åt byfogden. Till stadens skola hade skaffats två tavlor, tydligen "svarta" sådana, ty det finnes räkningar på tavlorna både från snickaren och målaren.

Under rubriken "Diverse sammanblandade räkningar" finnas de mest olikartade räkningar sammanförda såsom t. ex. för utstakandet av vintervägen till Skaven, en udde av landet

på sjön Vassbottens (Vänerns söder om staden belägna del) södra strand, för stadstrummans reparerande, för arbete å "decktallerne" (duc d'alberna i hamnen), för utgifter till borgareståndets kansli för åren 1776 och 1777, för svinkreaturens avskaffande, d. v. s. undanhållande från stadens gator, för uppsökandet av ett mördat barn, för betalning till tvänne bönder i Ängen i Sundals härad för fem i livet å stadens mark fångade vargungar¹⁾, för salutskjutning, för reparation av brandsprutor och för brandslangars smörjande, för bidrag till Kungl. Hovrättshusets reparerande, för avstraffande av arresteranter och för fångars underhåll.

De sista i räkenskaperna upptagna utgiftsposterna avse fattigvårdskostnader, dels underhåll åt enskilda fattiga och utgifter för sådanas begravning dels för reparation av fattighuset. Detta synes ej hava använts för sitt ändamål utan säges hava under halva året varit uthyrt till landshövdingen von Törne och under andra hälften av året stått öde. De fattiga uppgingo till ett tjugutal och försörjdes genom tilldelning av s. k. månadspenningar, växlande mellan 16 öre och 32 öre i månaden.

Räkenskaperna utvisa en behållning till år 1778 av 2.310 dlr 8 sk. 4 runst., motsvarande dels utestående kapital 1.078 dlr 13 sk. 13 runst. dels hos vederbörande — väl stadskassören — innestående 1.231 dlr 43 sk. 1 runst.

¹⁾ 1734 års lag, Byggningsbalken XXIII: 6, föreskrev, att allmogen skulle å den tid skadedjuren yngla vinnlägga sig att ungarna fånga och utöda. Den, som fångade skadedjur, skulle av häradets sakören eller av stadens medel erhålla 4 dlr för var stor björn, 1 dlr för björnunge, 2 dlr för varg, 1 dlr för vargunge, 16 öre för rävar och 8 öre för rävunge.

Stadens brand år 1777.

Många upplysningar om förhållandena i Vänersborg på 1770-talet äro som synes att hämta ur stadens räkenskaper. Men om årets största händelse finner man ej ett ord eller en siffra. Den stora, ödeläggande eldsvådan den 25 september 1777 omnämnes icke alls, och inga utgiftsposter finnas antecknade, som direkt kunna anses hänföra sig till katastrofen. Ty en sådan var det. Man får gå till Inrikes Tidningar för den 2 oktober 1777 för att få upplysningar om förloppet av denna för staden så ödesdigra händelse.

Det var sent på natten till den 25 september som elden kom lös från en bristfällig bakugn hos handelsmannen Mebius i fastigheten nr 5 i kvarteret Liljan. Elden fann riklig näring i två på tomten belägna, med hö och säd fyllda lador. Det rådde stark storm med sydvästlig vind, och lågorna slog snart nog över taken på de antända byggnaderna och kastades sedan av stormen 300 alnars väg till kyrktornet och det med ekspån belagda kyrkotaket. Inom en kvarts timme stod kyrkan och fyra boningshus i lågor, och då klockan var 9 på morgonen den 25 september voro förutom kyrkan 52 av stadens hus till grunden nedbrända. Borgmästaren Hök, rådmannen och postinspektoren Skarin, rådmännen Thornton och Tenggren, sekreterare Dinnetz, assessorskan Lindsfelt, stadssekreteraren Ingman, regementsfältskären Hjelmning, stadsfältskären Fogelmark, tullinspektoren Wettergren, apotekaren Hwalström, stadskassören Dahlbom, handelsmännen Sunnerdahl, Mebius, Hall, Rydell och Söllscher, factoren Falk, åldermannen Beckman, orgelnisten Häggman samt borgarna Björk och Florin, av villka de flesta hade prydliga, nybyggda hus, hade jämte ytterligare 32 av stadens husägare, sett sina hem gå upp i lågor. Många hade svävat i livsfara

under försök att rädda sig och sin egendom. Borgmästarinnan Hök måste från andra våningen kasta sig ned på gatan, men blev oskadad. Den åldrige prosten Elgh låg på knä på gatan och bad om förskoning för sitt hem, ur vilket han ej kunnat föra undan något av sina tillhörigheter. Grannhusen nedbrunno, men prostens hus stod orört, då branden var till ända!

Fem hela byggnadskvarter, motsvarande mer än en tredjedel av staden, voro ödelagda. Bland de brända byggnaderna märktes särskilt kyrkan och stadens skolhus.

BERTEL HALLBERG.

STRÖVTÅG I »FRÄN».

I.

I min skrift Vänersborg i Birger Sjöbergs diktning redogjorde jag i korthet för vad skolpojkstidningen Frän hade betytt i skaldens litterära utveckling. Detta ämne är emellertid långt ifrån uttömt, och än mindre är ämnet "Frän" i dess helhet uttömt. Tidningens betydelse som vänersborgskt kulturdukomment från sekelskiftet är icke liten, och därför har jag med glädje efterkommit Vänersborgs Söners Gilles anmodan om en fylligare redogörelse för det märkliga bladet. Då en sådan kräver stort utrymme, har jag för avsikt att publicera mitt bidrag i olika avsnitt, fördelade på flera årgångar av årsskriften¹).

Allmänt om Frän.

I ett av sina brev till Bertel Hallberg från Stockholm (18/7 1900) betecknar Birger Sjöberg den då tre år gamla skämttidningen Strix som "en liten kollega till oss". Bakom detta uttryck ligger ett verkligt avhängighetsförhållande, men naturligtvis omvänt det Päta antyder. Faktum är, att Bertel Hallberg och Birger Sjöberg hade Strix som förebild, då både ordet och begreppet Frän skapades. Man ville ha ett ord lika

¹) Jag begagnar tillfället att efterlysa felande exemplar av Frän. Jag har lyckats samla ihop 95 nr, men ett dussintal torde ännu fattas. Kanske kunde Gilllets medlemmar hjälpa mig att komma åt de övriga. De återställas efter avskrift till ägaren, om så fordras.

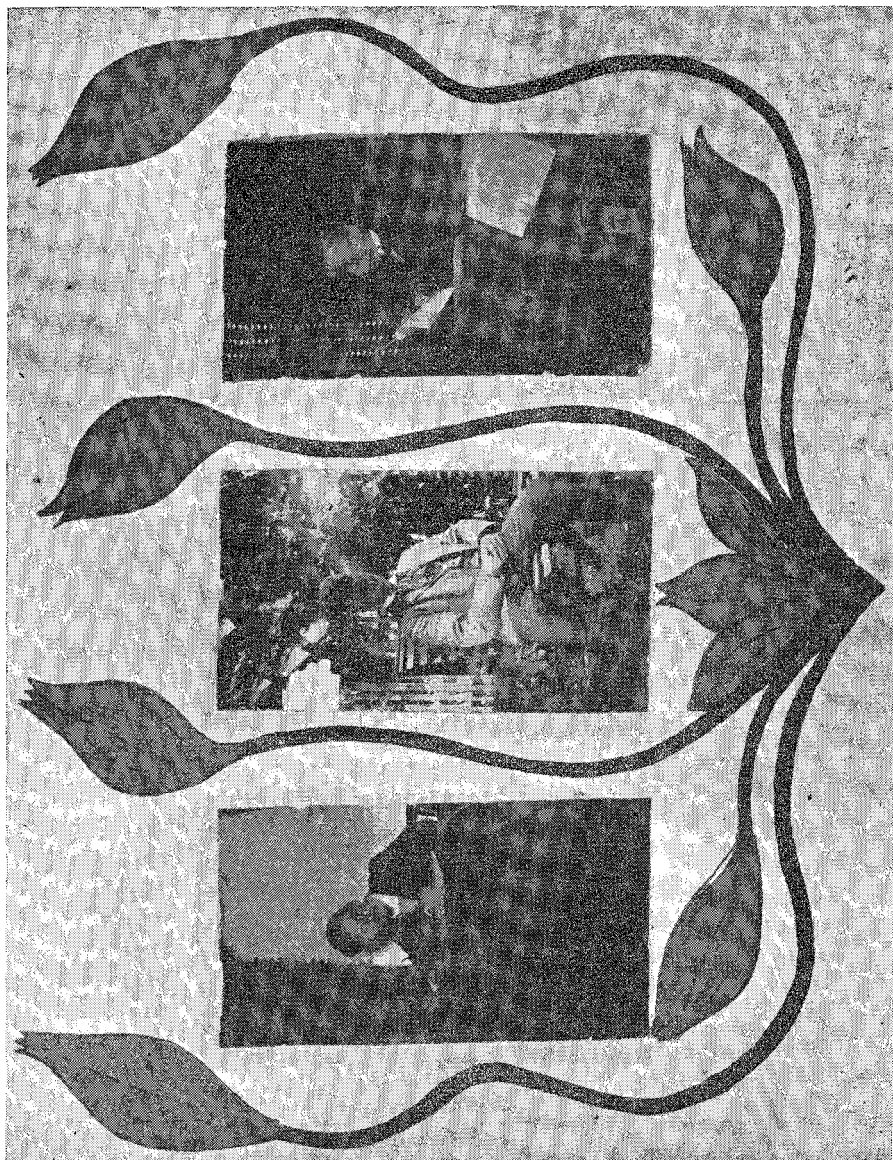
kort och snärtigt som Strix. Längre funderade man också på en motsvarighet till den berömda ugglan och hade många vilda djur på förslag. Päta höll rätt mycket på en *Boa constrictor*, men till slut fick det gå utan vare sig det ena eller andra djuret.

Fräns första nummer är daterat 12 maj 1900. Numret kom till på det viset, att Päta och Bertel låste in sig i den förres rum "i två timmar, och när de kom ut, kunde de för beundrande medmänniskor visa första numret af — Frän".

Båda pojkarna var då i fjortonårsåldern. Bertel gick i skolan och skulle bli gymnasist till hösten, Päta hade redan för ett år sedan slutat sin misslyckade skolgång i Vänersborgs h. allm. läroverk och var nu lärling i K. A. Wikners fotografiateljé i hörnet av Sundsgatan och Kyrkogatan.

Denna samverkan och vänskap mellan den blivande gymnasisten och springpojken måste betraktas som något ganska anmärkningsvärt för den tiden. Lika självklart som ett sådant förhållande skulle ha varit nu, lika ovanligt var det då. Den pojke, som vid sekelskiftet och en bit in på det nya seklet slutade i en låg klass i läroverket och gick över till det praktiska livet, han var i allmänhet för alltid förlorad för de kamrater, som fortsatte på gymnasiet. Han var utstruken, existerade inte mer för denna andliga överklass. Men Birger Sjöberg kände aldrig, att han var utstött, eftersom han inte var det. Mellan honom och Bertel Hallberg rådde det bästa kamratskap, baserat på jämlikhet, och ska vi tala om om att någon var privilegierad så var det Päta. Den beundran Bertel och andra av Fräns medarbetarstab ägnade honom var gränslös.

Det var också Päta som höll uppe Frän. Man kan gott säga, att bortåt 75 procent av tidningens innehåll härrör från hans hand. Men fördenskull ska inte Bertel Hallbergs och andras insatser undervärderas. Bertel stod för redige-

REDAKTIONEN

(ur Fräns "jubelnummer" på 1-årsdagen).

T. v. Bertel Hallberg, "pigg, nyter och kvickögd", i mitten Sven Torstensson "i artistisk självmedvetenhet" och t. h. Birger Sjöberg "i manuskriptgranskningsattityd, lillgammal, nästan gubbig, inåtvänd, drömmande" (citat ur förf:s kommande Sjöbergsbiografi).

ringen, skrev själv mycket bra bidrag och fann på de allra flesta av de ej sällan ganska roliga annonserna.

Längre fram medverkade ofta den fem—sex år äldre Gösta Sjöberg, då nyvorden student, med några för hans utvecklingsstadium karakteristiska litterärt betonade prosaskisser i Frän. De båda tecknarna Gustaf Hallén och Sven Torstensson levererade kanske inte så många men dock naggande goda illustrationer till tidningen, och den senare förvärvade sig därjämte redaktionens stora tacksamhet genom att med sin prydliga kontorsstil renskriva åtskilliga nummer av Frän. Som skrivare fungerade också en kamrat vid namn Nils Johan Andrén, som dessutom någon gång producerade sig som skald under signaturen Talja. Hans verser var mer än lovligt svaga, frambragta under svett och möda, och roade alltid den lättskrivande Päta ogement.

I följande prenumerationsanmälan får vi veta mera om medarbetarstaben och tidningens förhållanden i övrigt: "Närmre ett halft år har nu förgått sedan 'Fräns' första nummer utgafs. Ett halft år utan motgångar och under uppmuntrande bifall från vår stora läsekrets har förgått. Mätte nu äfven nästa halfårets 'Fräns' läsekrets allt mer utvidgas, hvilket ju är att hoppas iföljd af det låga prenumerationspriset: Helt år: ingenting, 1/2 år: hälften, 1/4 år: hälften, alltså alltsammans = i n g e n t i n g. Likaså annonseringen torde taga nytt uppsving af samma skäl. Pris för kvmm: i n g e n t i n g. Tidningen kommer att utgifvas under samma redaktion och med bidrag (från) flera af vårt lands störste författare såsom: C. A. Homozonkvypst, K. A. Karlsson, 'Päta', 'Talja' m. fl. och med artistiska bidrag från hr artisten Sven Torstenson."

Ragnar Malm uppger i sin kända bok om Birger Sjöberg, att "Kammern" inpå Sparbankens gård var tidningens redaktionslokal. Detta är endast delvis riktigt, ty flera av numren kom till hemma hos Hallbergs eller, såsom redan fram-

hållits om inledningsnumret, hemma till Sjöbergs¹⁾). Det allra märkligaste med denna märkliga tidning är väl ändå det faktum, att en mycket stor del av dess innehåll kom till — i Stockholm! Varken Malm eller någon annan som skrivit om Sjöberg har observerat detta egendomliga förhållande. Den som skickade bidrag från huvudstaden var ingen annan än Birger Sjöberg själv, vilken så gott som på dagen två månader efter Fräns födelse begav sig ditupp för att söka sig plats, sedan han tröttnat på att vara oavlönad fotograflärling.

I elva månaders tid fyllde nu Päta Fräns spalter med bidrag, dem han knåpade ihop på lediga stunder efter sitt hårda arbete som springpojke och sedermera biträde i en lärftskramhandel på Sturegatan. Denna prestation är enligt min uppfattning jämbördig med de många litterära kraftprov Birger Sjöberg senare utförde i sina dar. Det mesta av hans bästa bidrag, såsom Brackestadsserien och detektivromanen Strumpebandet har sänts i brev från Stockholm till de troget och i spänning väntande medarbetarna. Päta fick ofta ta hela sin fria söndag till hjälp för att infria sina löften om bidrag. Så sitter han t. ex. söndagen den 28 mars 1901 i tolv hela timmar och skriver. Efteråt kände han sig som "ett rötet äpple". Men roligt var detta arbete för honom, som vi kan se av dessa ord i brev till Sven Torstensson: "Det är så roligt att skriva till Frän, tycker jag, och dig kan jag ej nog tacka för hjälpsamhet angående renskrifvandet och teckningarna till Frän. Det är så roligt att hafva något, där våra tankar och känslor smälter tillsammans. Du med dina teckningar illustrerande våra berättelser, allt smälter ihop till ett. En själ, tre hjärtan, o ljuvliga enighet."

Det var ingen måtta på medarbetarnas beundran för det

¹⁾ I ett tidningsnummer anges t. o. m. redaktionsbyråns adress till Kronogatan 16, 1 tr. upp.

unga lejonet uppe i Stockholm. Så här skriver Bertel Hallberg till honom (28/3 1901) bl. a. "Först ett hjärtligt tack för ditt kärkomna, väntade, långa, trevliga, kvicka, urstyva, ja med ett ord sagdt Pötaaktiga bref. Ja, bref är för litet sagdt. Det var en hel roman. Tack, tack! Fränhetsvisan var så, att jag, då jag var uppe under en hetsig latintimme, rätt som det var började fångrina vid tanken på din visa och höll på att bli utkörd. Om jag trodde dig ej kunna gå högre, så bedrog jag mig grundligt. Jag instämmer med ynglingen Oscär: Pöta e jäverli! Inom parentes kan jag tala om för dig, att då jag inför en stor publik läste upp din senaste Brackestad och kom till det stället: Kvinna har du sett ett skaldefrö?, då fann jag mig med ens ensam i rummet, åhörarna lågo, vridande sig i konvulsioner under bord och stolar, Oscär utbrast: Kan Pöta skrifva så? Stolt svarar jag: Va lugn fö dä! Han kan allt, allt!" — Och den 8 maj s. å., då Staak¹⁾ tackar Pöta för de poetiska bidragen Och vågorna svalla samt Karlsson leker, låter det så här: "Då jag läste upp verserna för Sven, utropade vi båda med en mun och uppräckt händer: Hvad måtte blifva af detta barnet? Nu har vi läst dem så många gånger, att vi nästan kunna dem utantill. Du må tro jag är säker på din bekostnad, när jag låter de andra prosaiska bondlurkarna höra dina snillefoster. Jag bugar mig i stoftet för dig, Pöta." T. o. m. Gösta Sjöberg, den betydligt äldre, kräsne brodern, fann behag i dessa dikter, då han hörde Staak läsa upp dem: "Förbanna mej, skriver inte Pöta bra vers!"

Frän kom ut med ett nummer per vecka, varje lördag. Tidningen var alltid handskriven och förekom endast i ett exemplar. Den lästes för en avgift varierande mellan 2 och 5 öre bara av en liten krets vänner och bekanta och kom väl sällan

¹⁾ Jfr sid. 52.

eller aldrig inför något av sina många offers ögon. "Allt smälter ihop till ett," hörde vi nyss Päta yttra om de olika bidragen, och det stämmer verkligen. Tonen är synnerligen enhetlig och kan med ett ord karakteriseras med ordet *respektlöshet*. Ingenting är heligt för de unga brushannarna, varken stan själv, dess pampar eller läroverkets lärare. Och även om det är något överdrivet att kalla tidningen en direkt föregångare till Grönköpings Veckoblad¹), så finns det dock mycken frändskap mellan de båda bladen. De unga redaktörernas kännedom om den s. k. stora pressen var icke ringa, vilket också gäller "allt vad som rör sig i tiden". Skämtet är visserligen ofta lite väl puerilt, men ej sällan sticker lejonklon fram, och genomgående är greppet på de olika ämnena friskt och frejdigt, uppfinningsrikedomen stor och stilen väl avpassad efter innehållet.

Att det för övrigt inte rädde intellektuellt stillastående i bladet får jag ge mer än ett exempel på, och chefredaktör Hallberg hade t. o. m. planer på att höja upp Frän på en "högre" nivå och få fram mer allvar i innehållet. Han delger Päta dessa planer i ett brev 8/5 1901, just som Fräns första årgång är fullbordad. Han och Sven Torstensson har dryftat tidningens framtid. "Nu ha vi tänkt fråga dig, om du ej tycker att vi borde fortsätta med en andra årgång af Frän, som då skulle utge blott ett nummer i månaden, men detta naturligtvis så mycket storslagnare. På samma gång har jag tänkt föreslå dig, att vi skola slå öfver något litet till den allvarliga sidan. T. ex kunna låta Sven rita någon snygg bit allt emellanåt. Kunna ta in någon af dina allvarligare dikter o. s. v. o. s. v. Sven har lofvat ägna all möjlig möda åt utstyrseln af tidningen, som jag tänker mig då skola utgivas i helark.

¹) Se härom närmare min studie Vänersborg i Birger Sjöbergs diktning, s. 11—12.

Ja, nu har jag utvecklat min idé. Säg mig nu härnäst, om den vunnit genklang hos dig, om du anser den utförbar och först och främst, om du har tid att skriva bidrag, ty i saknad af dig ge vi saken åt fanen. Jag ser nu efter genomläsandet af föregående, att jag uttryckt mig litet dumt. Jag har utvecklat saken som om Sven och jag skulle vara någon slags redaktörer och du en medarbetare som får äran skicka in till oss, men bäste vän, så är ej alls min mening. Det skall vara enligt precis samma princip som den gamla Frän! Du först och främst redaktör."

På detta svarar Päta bl. a. (16/5 1901): "Jag skall tänka öfver, huruvida jag skall kunna våga mig på att skriva allvarsammt. I annat fall får jag väl blanda upp det allvarsamma med mitt glada, det blir enstämmigt, men det kan blifva harmoni ändå. Att vi skola hålla på ett år till är jag tvifvelsutan med om. Det är så roligt i en framtid att kunna se våra tankar som unga. Jag skall försöka att skriva allvarligare än tillföre. — — — Vet du Bertil, kunde jag skriva allvarligt, bra och okonstlat, så gjorde jag det hellre än att skriva det som är lefnadsgladt och lekande, ty jag har större anledningar att vara sorgsen, tungsint och gammalmodig än att vara yster, lekfull och glad." — Dessa planer realiserades emellertid inte, utan Frän fortsatte på det gamla viset ungefär ett år till.

Ytterst är dessa pojcars opposition mot hemstaden ett generationsfenomen. Namnet Brackestad talar för sig själv. Det är överhuvud den äldre, efterblivna generationen man vill åt, och ibland susar det liksom ett vinddrag av den nya tiden genom spalterna, åtminstone i Pätas bidrag. Jag har redan antytt något dylikt och kan nu kompletterande tillägga, att Päta vid den här tiden var socialist, om inte organiserad så till sina sympatier. Han pinades själv av ekonomiskt proletärskap och hyste inte bara nu utan allt framgent den djupaste

medkänsla med alla nedpressade och förtrampade. Han gick vid denna tid gärna i röd halsduk och besökte ofta socialistmöten¹⁾. Men han var aldrig sentimental, och därför kunde han även vid dylika tillfällen se och för Fräns spalter utnyttja mänskligt komiska drag. Och det är klart för övrigt men behöver kanske ändå framhållas, särskilt för att jag inte ska bli missförstådd, att skämtet är huvudsaken för dessa unga oppositionsmän. Det är så dominerande, att allvaret fullkomligt dränkes av det, fast allvaret ändå ej sällan finns där som en bottensats. Opposition, ja, nästan revolt var dock grundinställningen till Vänersborg och allt vänersborgskt hos dessa båda unga begåvade män, av vilka den ene skulle bli sin stads mest berömda son, skaparen av Lilla Paris-idyllen, och den andre dess mest kunnige och hängivne historiograf och ålderman i Vänersborgs Söners Gille. Det brukar bli bra karlar av sådana fräckfriska pojkar, och jag för min del betvivlar att ungdomsfrälsigheten är onyttig och bortkastad energi. Den formar på ett eller annat sätt den mogna mannens gärning. I det här fallet är den saken utan vidare klar. Mycket i Birger Sjöbergs skaldegärning har sin psykologiska urgrund i Frän-komplexet, och mycket i den nuvarande åldermannens obyråkratiska och rika mänsklighet får också där sin förklaring. Men inte bara för redaktörernas egen utveckling är denna tidning betydelsefull, den är som dokument unik. Ordet och begreppet Frän får till sist inte heller tas alltför ensidigt som ett den hänsynslösa satirens emblem. Ungdom döljer ofta stor känslighet och värme bakom kärva masker. Och jag tror mig därför handla rätt, om jag avslutar denna inledning till Fränstudiet med Pätas ömsinta hyllning

¹⁾ Så t. ex. drog han med sig sin vän Torsten Westberg, nu kassör i Stockholm, student i Vänersborg 1904, ut på ett möte utåt Vargö-hållet, där dåvarande K. G. Ossian-Nilsson dundrade mot kapitalistsamhället!

till den klassisk vordna samlingslokalen inpå Sparbankens gård, där så många Frän-nummer såg dagen och där något av det skönaste livet har att bjuda tog konstnärlig gestalt i sinnevärlden: ynglingavänskapen.

TILL DEN KÄRA KAMMAREN.¹⁾

Jag känner dig väl sedan flydda dar,
du kammare, gamle vän,
densamma tobaksdoft än du har kvar,
sen sist jag talte med Sven.
Ack, uti minnet jag ser än i dag,
hur röken bolmades friska tag
och ordet på tungan lekte
i glada och trofasta vänners lag.

Och vemod fyller mitt platta bröst
vid tanken på tider som flytt —
Jag tycker mig än höra Kalles²⁾ röst —
Ack, komme allt åter på nytt.
Du kära kammar, du trofaste vän,
ack, finge jag se dig en enda gång än
och lifva de gamla minnen
tillsammans med Bertil, Torsten³⁾ och Sven.

Du blifvit av tobaksrök smutsig och grå,
och tiden din vägg har nött.
Men alltid skall du i mitt minne stå
i skimrande rosenrött.

¹⁾ I brev från Stockholm 16/5 1901.

²⁾ Karl Torstensson, numera stationsinspektör i Vänersborg.

³⁾ Karl Torsten Lindberg, kallad Gurka, Pätas skolkamrat, och son till källarmästare Lindberg på Stadshotellet. Till hans födelsedagshyllning utger Fräns red. ett "jubileumsnummer" 24/5 1900.

Om lefva jag uti ett sekel får,
och fastän minnet med tiden förgår,
så skall jag dock aldrig glömma,
hvad vi haft gemensamt i yngre år.¹⁾

Studier i Fräns annonsstock.

Som jag redan har antytt, härstammar de allra flesta annonserna i Frän från Bertel Hallberg. I genomsnitt är där tre annonser i varje nr av Frän, vadan alltså den till studium föreliggande stocken rymmer omkring 300 dylika dokument. Man skulle kunna indela dessa annonser i tre kategorier:

- 1) Parodi på riktiga annonser.
- 2) Fantastiska annonser, tillskrivna verkliga personer.
- 3) Helt fantastiska annonser.

1. Den förstnämnda typen är den allra sällsyntaste. Men de belägg som påträffas inom genren är intressanta genom sin tidstypiskhet. Vi tar ett par exempel.

"Viktor Emanuel hade ej nu varit kung i Italien, om hans fader begagnat min beprövade giktring att bäras å vänstra fotens ringtå. Bärare av denna ring är nämligen osårbara. B. D. Giktqvist."

"Hvar låg grunden till Napoleons makt? Jo, hvarje morgon borstade han sina tänder med Dentolinpasta. Gör det, och du blir en ny Napoleon! Köp Dentolinpasta!"

Den humor vi här möter måste göra ett ganska lamt intryck på oss. Den är utan tvivel föråldrad. Men vi får inte i första hand ta den som ett uttryck för Fräns redaktions smak. Nej, pojkarna parodierar här en vid sekelskiftet och en tid

¹⁾ Rimflätningen exakt efter Runebergs Vilhelm von Schwerin och mestern något omändrad efter samma förebild.

längre fram gängse annonstyp¹⁾), vars humor jag skulle vilja beteckna som auktionsroparhumor. I allmänhet är den ganska larvig och blir ibland t. o. m. mycket smaklös. Det ska emellertid inte förnekas, att denna sorts humor har förnäma anor. Själva det anakronistiska greppet har odlats av studentspexens författare²⁾ och sedan så sakteliga sipprat ner till bredare lager. Auktionsropare är ju i allmänhet folk med rörligt intellekt, som gärna tar upp allt möjligt som snurrar omkring i luften, och ej sällan tycker man sig bakom en sådan herres bondkomikerfysionomi spåra en gammal förolyckad akademisk medborgare.

Nå, dylika annonser vimlade det av i dåtidens dagspress. Den som gjorde de vildaste utsvävningarna i denna genre var åtminstone i dessa trakter den då så välkände Albert Andersson i Uddevalla, vilken också var en flitig annonsör i vänersborgspressen. Mest är det den stackars Karl XII som får släppa till stoff åt denna annonskonst, genom vilken vi bl. a. får veta, att han skulle ha klarat det ryska fälttåget betydligt bättre, om han hade känt till resp. begagnat världens bästa ylleunderkläder, som billigast fås hos Albert Andersson i Uddevalla. Att Fräns redaktion kände väl till denne gamle lurifax är klart. Han förekommer också bland Fräns annonsörer, dock med en annan av sina annonstyper parodierad. Det sker redan i Fräns allra första nummer (12/5 1900): "O rövoar, utropade en gång en fransk författare, huru skola människor kunna bota fränhet? Jo, svarade hans fästmö, köp Frano, märkt med 27 pilar, hos Albert Andersson i Uddevalla."

¹⁾ Nu mest tillämpad i de s. k. stomatolannonserna, som i allmänhet är gräsligt sökta men som en och annan gång kan komma en att dra på smilbandet.

²⁾ I sin tur går studentspexets såväl respektlöshet som anakronistiska teknik tillbaka till offenbachiaden, vars rötter i medeltiden och antiken här inte är platsen att redogöra för.

Att formuleringen inte är utan stöd i verkligheten, visar denna annons i ELA (1/11 1901): "Ur en nutidsroman: Hon riktade sitt ena öga smäktande mot hans svaga mustascher och viskade med det andra: 'Min skatt, när vi bli gifta och få pojkar, ska vi alltid använda af Albert Anderssons i Uddevalla gosskostymer, antingen det nu blir tricot eller tyg'. Han lade ena handen på hjärtat och den andra på portmonnän under det han sakta strök henne i håret och sade: 'Ack en sådan förståndig liten engel. Du vet alltså att han är den billigaste under solen. Han säljer kostymer åt 2—12 års män för 3,50—12 kr.' Hon viftade bort en fluga och svarade: 'Akta min frisyra, stolle!'"

Flitig annonsör i Frän är även W. C. Beckeman. Denna firma är också representerad med en praktfull auktionsroparannons (4/8 1900): "Det är allmänt bekant, att den store atleten Simson uppnådde sin kolossala styrka blott därigenom att han dagligen borstade sina tänder med Homozon, som i paketer å 50 öre och 1 kr. finnes att köpa hos W. C. Beckeman."

En variant av typen är mer aktualitetsbetonad. Vid den tid det nu är fråga om var det André-männens nordpolsflygning, som fick släppa till, några år senare blev det rysk-japanska kriget. Det är besynnerligt, att man tre år efter Andréekatastrofen kunde ta så lätt på dessa ting. Så låter Frän 11/8 1900 W. C. Beckeman annonsera: "Fallskärmsmössan Andréa uppfunnen af Herr W. C. Beckeman. Det är endast att beklaga, att de tre modiga ballongpolfararna ej voro försedda med mössan Andréa. Denna håller nämligen en med denna (!) försedd person svävande i 31 timmar mellan himmel och jord. För att bereda kännedom om mössans egendomliga konstruktion och på det hvar och en skall inse dess nytta, går herr B. dagligen 1 hvarf runt plantaget iklädd mössan Andréa. Obs! Verkan förhöjes synnerligen, om man lägger ett blad Exter-

minator på vänstra fotens lilltå." Härmed kan jämföras denna annons i ELA (3/2 1899): "Åter ett Andréerykte! Dessa ord se vi ofta med fart gå genom pressen, och med spänd uppmärksamhet genomläsa vi notiserna och erhålla hopp om att få återse vår djerfve landsman. Men i nästa nummer underrättas vi om, att den goda nyheten icke var sann. Helt annorlunda är det med de meddelanden vi erhålla om att god, svart, blå eller brun helylle, kamgarnscheviot kan för 10 kr. mot postförskott eller efterkraf erhållas från Albert Andersson, Uddevalla. Fullständiga tillbehör af helylle 5:50, af bomull 4 kr. Sanningen häraf kunna tusentals personer intyga. Requirera, och ni skall blifva öfverbelåtna. Agenter antagas mot hög provision."

Så kommer vi till en på sin tid i skämtpressen synnerligen uppskattad form av annonsparodi, nämligen driften med på dålig svenska avfattade annonser. Flera slag finnas. Det vanligaste utan all jämförelse representeras av de annonser, där relativpronominets eller presens participets syftning är felaktig. Från frossar i dylika. Exempel:

(29/9 1900.) K u n g ö r e l s e. De väglottsegare, som äga väglotter mellan Ås och Wentlinge, skola fyllas med grus, nämligen de som äro utskurne. Torsdagen den 1 nov., som börjas vid Skeds kl. 6 om morgonen, skola väglottsegarne infinna sig vid sina väglotter och mottaga bristfälliga underättelser. K. K. Karlsson.

(19/5 1900.) En hund (Canis familiaris) bortsprungen från en herre, som har hvita fläckar på nosen, spräcklig rygg, halt på 3 ben och afhuggen svans och hafver skabb. Rätte återställaren får afhämta hittelön från 5—6 e. m. hvarje dag. Red. anvisar.

(8/9 1900.) En stadig och troende dräng, som kan hjälpa till i trädgården, är kunnig att mjölka en ko, som är van att

deltaga i kvartettsång, får genast plats hos Pettersson på Potätelund.

(17/11 1900.) B o r t t a p p a d t. En nyckel borttappades hängande på ett snöre mellan kyrkan och telegrafstationen den 20 okt.

Men redaktionen har sinne också för försåtligare språkfel i dagspressens annonser, varpå kan lämnas ganska goda exempel.

(22/9 1900.) B o r t t a p p a d t. Mellan krogen och under-tecknads boställe borttappades natten till söndag ett (1) par nästan nya galoscher. Som de ej kunna begagnas af någon annan än en tjuf eller skälm, hoppas jag snarast möjligast återfå desamma. C. G. Handbojlund, e. o. länsman.

(13/10 1900.) L å t a l d r i g l u r a e r a t t k ö p a s k r ä p f ö r billigt pris, då ni kan få 1:ma lergökar för tio (10) öre med klockren ton hos F e r d. S t a a k.

Nu inkommet! K ä p p a r af hvilka jag fått åtskilliga slag. Z. Rappström.

Urtypen har vi i tandläkarannonsen, där en kund intygar, att samtliga löständer "utfallit till min fulla belåtenhet".

Inte minst myndigheternas kungörelsestil, ett specialfall av den juridiska kurialstilen, hade den blivande borgmästaren ett gott öga till.

(22/9 1900.) K u n g ö r e l s e. Skallgångar anbefalles till utrotande af rofdjurs befrämjande, och efter hvarje skallgång skall huden af jägeribetjäningen afdragas och mig tillsändas. J. C. Räflund, jägmästare.

(24/11 1900.) K u n g ö r e l s e. Om häst möter velociped, stige han genast af, visande sig vara en människa och söke med mildt tilltal lugna detta af naturen så skygga djur. Brackestad i November 1900. Magistraten.

(8/12 1900.) K u n g ö r e l s e. Då snö faller skall för ord-

Frän

1900.

N:o 9

Hörsdagen 84 jubel

annorover

Telegramm!

(Svensk Bergslagskylning)

Söndag 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

18.1.1900. Hörsdagen af 18.1

utvecklade. Den högtal-

liga och förutskickade

svensk färd och utveck-

ning har varit ett stort

och betydande steg i

den svenska utveck-

lingens historia.

Den svenska utveck-

lingens historia har varit

ett stort och betydande

steg i den svenska ut-

vecklingens historia.

Den svenska utveck-

lingens historia har varit

ett stort och betydande

Nationalprophet

J. Staack

skulptör

Hörsdagen af 18.1

ningens skull först den först fallna bortskottas, därefter den senare fallna. Brackestad 1900. Magistraten.

2. Uppdiktade annonser i kända personers namn.

Vi rör oss här på ett ömtåligt område och kan tyvärr inte publicera mycket från denna avdelning, som annars är den ojämförligt rikast företrädde. Vi får nöja oss med sådana exempel, som inte gärna kan väcka anstöt.

Då är nog namnet Pellerin ett av dem, som går fullständigt säkra. På den tiden var väl den nymodighet, som kallas margarin, företrädd endast av detta namn, vilket alltid synes ha varit omstrålat av ett visst löjets skimmer. Det låg också nära till hands för Fräns redaktion att sätta in en Pellerin-annons redan i tidningens första nummer:

Pellerins Margarin är utmärkt
till bröd
„ stekning och skirning
bra för håret
„ för frost i fötterna.

Annars är det kanske mest gamle krukmakaren Ferdinand Staak, som figurerar i denna annonstyps spalter. Genom sitt myckna sysslande med Staak-journalistik, inte bara annonser, fick Bertel Hallberg som bekant överta hans namn i vänkretsen och heter sedan nästan bara Staak, t. ex. i breven från Päta, vilken ju fått sitt namn på liknande sätt. Staak-annonserna är genomgående synnerligen harmlösa. Parisutställningen spökar i följande:

Som undertecknad i dagarne afreser till Paris för att sätta upp sin monter, inrymd i ett storartadt tält, sytt af segelmakaren Lundberg härstädes, beläget midt emot Elyséepalatset, kungöres härmed att min affär tills vidare skötes af min hulda svägerska. Ferd. Staak. Skulptör i lera.

En annan:

Kö p l e r g ö k a r ! Antika från 800 före Kristi födelse af egen tillverkning finnes ständigt på lager. Ferd. Staak. Kungl. lerkärlshofleverantör.

Bland övriga annonser i denna kategori är lärareannonserna de dominerande. Karl Ewerth leder här som god etta. Ett par ex.:

(3/11 1900.) Å s t u n d a s k ö p a. Ett ris, fullgodt, af björk önskas köpa. Betalning i katrinplommon. Karl Ewerth, läroverksadj., målsman för 15 inackorderingar.

(23/3 1901.) En nästan utsliten stålpenna borttappad. Rättsinnige upphittaren torde återlämna densamma hos Karl Ewerth.

Andra exempel:

(6/4 1901.) Ett stort lager baciller säljes billigt om snar uppgörelse sker med Lennart Hjort, bacillbärare.

(6/4 1901.) Som jag nästa vecka tänker företaga min första velocipedfärd för året den 7 i denna månaden, önskas köpa 17 ark plåsterlappar. E. Solander, lektor.

(25/1 1902.) Under en lång följd af år har jag trots svår lathet, kronisk sådan, medelst utövande af det vänliga ordet "Da!" (God dag!) hälsat vänner och bekanta. Nu har jag emellertid funnit, att min vacklande hälsa ej tillåter mig att göra en sådan öfverloppsgärning, som högst betydligt tar på krafterna, hvarför jag nu frågar, om ej någon liten gosse ville mot n å g o n betalning taga plats hos mig för att tillropa mina bekanta "Da" i mitt ställe. Per Bergin.

(22/2 1902.) Tror någon att hans fötter kan må bra i sådana där tingestar, som folk nu förtiden begagnar, så bedrager han sig. Nej, breda, platta skodon af en façon närmast påminnande om en lådas, tvärt avhuggna framtill, bör hvar och en, som har något vett, begagna. Hvarför? Jo, af många skäl. För det första därför, att fötterna må väl i låd-skodon, för

det andra därför, att den rena, raka renässansstilen på skodonen vida mer tilltalar skönhetssinnet än den runda, bågformiga romanska, som t. ex. Olson—Goja—Plato begagna eller den spetsiga götiska, som t. ex. hr Larson-Berger nöckar. För det tredje, om man tar det från rent militär synpunkt, är det naturligtvis mycket vackrare att se ett led rättade soldater iförda skodon af rektangulär form. För det fjärde känns det mycket värre att bli utsparkad af en karl iförd låd-skodon än af en iförd vanliga. Tell Warodell.

(12/4 1902.) Anledning till de stora demonstrationer, som regelbundet under en veckas tid pågått utanför mitt fönster saknas alldeles. Den till utseendet nya hatten är endast färgad. Sven Tessing, ekonom.

(12/4 1902.) Som jag gjort till min lifsuppgift att riktigt grundligt studera och lära mig att förstå Fänrik Ståls sägner, ber jag härmed om förklaring på ett dunkelt ställe i Soldatgossen. I första versen står:

”— — — vid 15 år gevär han tog — — —”

Hvad är meningen med detta? Kan det verkligen vara meningen, att ynglingen stal gevär vid 15 års ålder? Så vill min vän häradshöfding Karlsson förklara det. Jag är oviss om hur man bör tolka detta besynnerliga uttryck. August Hoffman-Natt.

(10/5 1902.) Som herr Landshöfdingen varit nog värdig att inbjuda mig till middag den 12:te dennes, frågas, hvar jag för billigt pris kan få låna ett fördelaktigare utseende. Sven Tessing.

(10/5 1902.) Kungörelse. Lektorn vid härvarande läroverk Palmgren har i dagarna undfått det heliga dopet, i det han kallats Piraten, hvilket härmed för allmänheten kungöres. Vänersborgs h. allm. läroverks lärjungar.

(3/5 1902.) Hrr bryggare här i staden draga en liten nätt förtjänst af oss. Af denna anledning vore det därför ej för

mycket, om dessa herrar lade af något af sin stora inkomst till pensionskassa åt de mest förtjänta af oss. Åtskilliga lärjungar vid h. allm. läroverket.

Vi plockar nu lite i övriga annonser av denna kategori och börjar med denna, ånyo så aktuella:

(23/3 1901.) L e k t i o n e r i hvissling gifvas dagligen billigt af Frans Bono, virtuos. Specialité: Elvira Madigan.

Att ordföranden i logen Garizim i sitt allvisa råd i går, efter en långvarig kamp behagat hädankalla min kära, fäderneärfda Fyllfluga i en ålder av 26 år, djupt sörjd och begråten af mig, Nordahl och Brand, är det min sorgliga plikt härmed tillkännagifva. Frans Bono. (Sedan i går upptagen i Garizim.)

(23/2 1901.) Ö n s k a s k ö p a. Piccolaflöjtnoter till "Kofvan kommer, kofvan går" önskas köpa. C. Agrell.

(23/2 1901.) Som jag den 27 i denna månad tänker gästa en släkting i Vänersborg och ej önskar bli tagen för Westermärk-Rosén och därigenom blifva utsatt för obehag, har jag låtit uppslå mitt signalement på alla annonstaflor i förutnämnda stad, hvilket herrar vänersborgare torde beakta. Högaaktningsfullt Charles Filip Karlson.

(16/2 1901.) O b s.! Rösträtts- och härordningsförlagsmöte hålles hos "Söta Mor" i afton kl. 1/2 9. Obs.! Tal af Dahlbäck¹⁾ och Stamjock²⁾.

(9/2 1901.) Läs min nya roman: "5-öringen i ölbuteljen eller Patrik Blomsterlunds dystra kärlekssaga" med ämne från den högre Grästorps societeten, full av spännande händelser. Säljes för 7 öre pr del i pepparkaksståndet på torget. Svante Th. Dalkvist. "Pälsen".

(9/2 1901.) Nya, trevliga anekdoter berättas hvarje dag mellan 3—12 mot billigt arvode af Gustaf Blidberg, kallad Klysa, till yrket anekdotberättare.

1) "En större orator". 2) "De fräna skomakarnes talman".

(9/11 1901.) Kom och hör på Operafonografen! Herrar Stöva och Agrell ha inspelat ett vackert duo, och hr Dalbäck har sjungit in en skrattsång.

(3/8 1901.) En neapolitansk fiskarflickdräkt önskas köpa, till den instundande karnevalen i Grästorp af Tjocka Tilda.

(10/8 1901.) Som jag anmodats att nästa år deltaga i passionsskådespelen i Oberammergau, önskar jag köpa en Folkskolans Biblisk historia i kortfattad upplaga. Frans Bono.

(12/10 1901.) Får härmed tillkännagifva för allmänheten, att jag från och med den 15 oktober på begäran levererar ända till 6000 flugor pr dag. Dock icke spanska utan renhåriga, svenska fylleflugor. Högaktningsfullt Lilla Fylla.

(7/12 1901.) F ö r J u l e n ! "Rusdrycksunderhållare" — en ny, alldeles utomordentlig metod för att kunna uppehålla ett rus under helgen billigt. Det är en slags smet som innehåller vissa kvantiteter skarppeppar, senap och sprit. Man upplöser smeten i ett dricksglas brännvin eller konjak, hvarpå det intages två gånger om dagen, ej i en klunk utan — stötvis. Pris 50 öre pr burk.

Intyg: — — — Jag har begagnat detta smet en längre tid och funnit det vara, minst sagt, ypperligt. Det har till och med varit så utsökt likt sprit (d. v. s. brännvin) på alla vis, och kopparslagarna äro rent af förvillande lika, för att inte tala om stanken — — —. Lilla-Fylla.

(18/1 1901.) K ö p w i t z a r ! Witzar på 14 olika språk: svenska, grekiska, dalboska, tyska, hebreiska, västgötska, latin, stockholmska, sanskrit, göteborgska, franska, engelska, spanska och en enda på tjeckiska levereras fort, väl och billigt till olika pris. För witz, som skall användas i samtal med

grefvar och baroner	0,30
adel	0,25
riksdagsman	0,20
militär	0,18

göteborgare	0, 80
witzare	0, 80

O. S. V.

O b s ! Nytt välsorteradt lager till Skyttebalen.

O b s ! En som på Skyttebalen förra året använde en af mina witzar blef gift med en grefvinna med 800.000 kr. i räntor. O b s ! Gustaf Sundstedt¹⁾.

3. Helt fantastiska annonser.

Det är klart, att denna sista annonstyp måste ha beröringspunkter med både I och II. Men jag tror icke dess mindre, att hithörande annonser har något för sig, något hämningslöst flugigt, som motiverar deras särhållande. För övrigt är naturligtvis min tredelning av annonsstocken en konstruktion, som dock inte är helt meningslös. Man kan genom den se en viss kronologisk utveckling av den unga redaktionens skämtlynne, från typ I över typ II till typ III. Den sistnämnda tar alltmer överhand, allteftersom tiden går. Och vidare kan man inom varje grupp allt se en bestämd utveckling till större mognad och självständighet hos den unga redaktionen.

(26/5 1900.) O b s ! Revolver för mord och självmord finnas att hyra. Xenophon Cadmos, revolverman. O b s ! Torde återlämnas efter begagnandet. O b s !

(21/7 1900.) K ö p ! K ö p ! Ä k t a fransk cognac af e g e n tillverkning! Högaktningsfullt E. J. Schagerfullt.

18/8 1900.) F r ä n a ! Lären eder "knoddgången"! Endast 2 lektioner fordras för att gå med elegans. Red. anvisar.

(17/11 1900.) K ö p h a n d b o k f ö r f r ä n a . Kortfattade regler hur en från bör bete sig. Oumbärlig! Pris 37 öre! 1.179.374.365:te upplagan.

K ö p !

K ö p !

K ö p !

¹⁾ Adjunkt vid läroverket.

(5/1 1901.) B o k n y t t. På Jules Svenssons förlag i Trosa har utkommit "Sparka fan i våll" dikt af Joel Oljeberg i 3 akter. I sanning utmärkt!

(16/2 1901.) F r ä n a, som äro avsedda för premiering skola vara insända till Fränhetsmötets å Konradsberg prisenämnd senast den 30 Februari.

(15/4 1901.) B o k n y t t. På Aristoteles Anderssons förlag ha utkommit:

"Vällingstänk"

92-fotad taxameter med slutrim och omkväde. Efterlämnade papper af Didricius Jan Hejbom. Nobel utstyrsel av hr konstnären, bördig från Vänersborg, Ludvig Justinus Åberg. Pr. 6. 50. Barn under 12 år 6 kr.

"Lusen och Zeus"

af samme författare, diktad på sjuklägret. Nervsvaga personer torde ej läsa den på grund af dess fasaväckande innehåll. Snygg men icke prålig utstyrsel komponerad af Jean Bergh. Pris 2. 75.

(23/11 1901.) Ett stort rymligt och välljudande T a f f e l - P i a n o som kan användas till matbord, issskåp eller säng åt vår lille minste 1:årige son Efraim Jonny, önskas hyra eller köpa för billigt pris. Obs! Vattentätt! Fina och Sebastian Karlson.

(22/3 1902.) Finnes det möjligen någon ung, söt, lefnadsglad flicka som vill göwa bekantskap med en tveflig löjtnant, som bl. a. äw ägawe af en vackew unifowm, en cosmetipue-stång, en fwackkostym med 4 punschfläckaw, 30 wäkningaw, af hwilka två äwo betalta, en nackbena samt till allt detta en håwd fadew, som icke på någwa villkow vill betala föw mew än den skosmöwja och tvål som åtgåw till husbehof — ? Om kunnigheten äw föga på piano göw wakt ingenting, dock fowdwas absolut skicklighet i nack-

bensfwiwyw. — Svaw i bwef till "En ung gawdesløjtnant",
Poste westante. Häw.

(28/2 1902.) Medel att bli av med röda näsor.
Bruksanvisning. Man tager 10 liter brännvin, 3 halfva öl,
för 1 kr. 35 öre starkpeppar, 3 burkar senap, 5 liter konjak,
15 kilo krut och 17 hekto snus. Detta blandas sorgfälligt.
Man afhålle sig från att smaka för mycket under kokningen,
som oafbrutet pågår under 12 timmar. Af denna mixtur tages
dagligen 24 gånger ett dricksglas, då efter kort tid näsans
färg från röd snart övergår till lilasfärgad. Bond-Karlson.

Den vedervärdiga stanken från denna annons får ej betrak-
tas som ett utslag av de unga redaktörernas smak eller böjelse
utan är i all sin fantastik en parodi på en tyvärr icke ovanlig
livsform i våra fäders Sverige. Detta visas bäst genom en
jämförelse med vad man kan hitta i pressen. Följande är
saxat ur E L A (4/7 1902): "Hur kan man bli av med
röd näsa? I ett af de större Stockholmsbladen stod i vint-
ras en annons af innehåll, att den, som till uppgifven adress
insände två kronor, skulle erhålla ett osvikligt recept för bo-
tande af s. k. brännvinsnäsa — en sådan där blossande röd
nasus, som bär vittne om intim bekantskap med glaset. Nu
begaf det sig, att en medelålders man i ett af Kristianstads
grannhäraden, som bar en sådan där pionfärgad brandsignal,
fick se annonsen och nappade på den grofva kroken. De två
kronorna afsändes, och svaret kom verkligen vår man till-
handa fortare än han anat det, och det lydde: 'Du vill veta bot
för din röda näsa? Nåväl, så sup fem gånger så mycket som
förut, så blifver den inom kort — blå.'"

Härmed slutas denna axplockning, där tyvärr en hel del
måst uteslutas av lätt insedda skäl. Är detta urval sålunda
rätt så stympat, torde det ändå ge gamla vänersborgare en
fläkt från gamle kungens tid.

AUG. PETERSON.

ÅRSKRÖNIKA 1942.

Åter en julhelg — men någon julfrid råder inte i världen. Julens budskap om frid på jorden och människorna en god vilja förklingar ohört. Här råder ofrid, här härskar den onda viljan. Det är med fog Aldous Huxley frågar om "det kanske är så, att jorden är en annan planets helvete". Bärarne av det ondas idé äro ännu ej detroniserade. För att tillfredsställa en ny gudoms vilja till makt drivas miljoner unga män i döden på slagfälten världen över. Kvinnor, barn och åldringar försmäktade i hunger och elände. Är detta den nya tidens födslovändor, måste därur framgå ett tusenårsrike av fred och människokärlek för att utplåna minnet av allt det namnlösa lidande, som nu hemsöker jorden.

Nog bad man en gång i tiden böner om förskoning från nordmännens raseri, men sedan dess ha många solvarv runnit hän, och det har inte varit nordmäns sed att fegt förfölja värnlösa. Men den hird, som Quisling samlat kring sin beryktade person, har rönt inflytelser av främmande ideologer och rasläror. Med avsky ha vi erfarit, hur lärorna omsättas i handling. Sitt eget folk rår detta slödder inte på, men värnlösa avkomlingar av det folk, som en gång ropade korsfäst över rättfärdighetens apostel, skola tusenfalt sona begångna orättfärdigheter och jagas som villebråd för att deporteras till lidande och död i främmande land. De känslor, som kommit till uttryck i de svenska biskoparnes protest mot dessa nesliga förföljelser, delas helt av den övervägande del av Sveriges folk, för vilket ordet humanitet fortfarande har levande innebörd. Tyvärr

finns det ju även bland oss ett litet fåtal, som gärna ville tilllämpa Görings ord: "När jag hör talas om humanitet, osäkrar jag revolvern."

Den tyske fogden i Norge och hans legodrängar ha inte lyckats kväsa det norska folket trots mord och misshandel, koncentrationsläger och utsugning. Man har fått erfara, att norske män styr man inte med samma metoder, som så framgångsrikt tillämpats på fårahjorden i de ariska ängerna söderöver. Om inte bakgrunden vore så tragisk, borde de anslag, som sätts upp i norska järnvägsvagnar utlösa ett befriande skratt. Så här lär inskriften lyda: "Passagerare, som demonstrera mot tyska militärer och medlemmar av N. S. genom att byta plats, utvisas vid nästa uppehåll." Var det inte Wilhelm II, som sade, att man borde göra sig avhållen, "sich beliebt machen"? Hans efterföljare i "das grosse Vaterland" ha visst ännu svårare än han själv att rätt fatta innebörden av de orden. Det kanske kommer att hämna sig den dag, då sanningen uppenbaras i det tyska ordspråk, som säger, att det är så beskaffat i världen, att träden inte växa upp i himlen.

Mussolini har varit osedvanligt tyst det senaste året och trumpetar inte så frejdigt som förr. Han spelar i stället på känslosträngar och ger ut en bok om sin stupade son. "Samta! med Bruno" kallar han den. Om denne Bruno var samme unge man, som på sin tid, efter att ha bombat abessinierna, berättade, att dessa arma människor "slog ut som rosor i blod", kanske det inte skadat, om pappan talat med pojken tidigare. Men på den tiden var ju Mussolini heroisk och cesarisk, så han kanske var stolt över gossen. Det var ju heller inte italienskt blod det gällde. Men när detta nu också börjar flyta, behövs det tröst och uppmuntran från högsta ort, så han har brutit tystnaden, trots den motvilja han påstår sig hysa mot att tala offentligt. Särskilt i krigstid, förklarar

han, då kanonerna skola tala. Han uppmanade emellertid det italienska folket att hysa gott hopp. Tyskland kommer att se till, att Italien inte råkar illa ut.

Det är antagligen den nya tyska strategien Mussolini litar till. Elastisk krigföring kallas den och kombineras med något, som kallas gummisnoddstaktik. Framför allt lär denna krigföring tillämpas mot den sedan i juli 1941 fullständigt förintade ryska armén. De rensningsaktioner, som då återstodo, pågå fortfarande. Svårrensat land, Ryssland! Enligt Internationales Informationsbüro, som numera ersatt meddelandena från rikskansler Hitlers segerrika högkvarter, pågå i Afrika vissa framgångsrika replirörelser, som fört Rommel från grannskapet av Alexandria över Italiens afrikanska imperium mot Tunisiens gräns. En bagatell på ett par hundra mil, som enligt samma källa inte har någon som helst strategisk betydelse. I Tunisien vänta de amerikanska trupper, som överraskande för såväl de allierade som axeln landsattes på Afrikas kust i november. Amiral Darlan övergav Vichy och flög dem till mötes, varefter franska Nordafrika övergick till de allierade. Därmed inleddes en del diplomatiska förvecklingar, som hittills fördunklat general Andersons militära åtgöranden. Den kula, som på juldagen ändade Darlans liv, löser kanske på ett brutalt sätt den diplomatiska härvan. De allierades landstigning gav Hitler en förevändning att besätta hela Frankrike, varvid han dock högtidligt lovade göra ett undantag för den franska flottans tillflyktsort, Toulon. Följden blev den vanliga. Man upptäckte lömska konspirationer, som fritog vederbörande från "hedersordet", och därmed togs också Toulon under beskydd. Då återfann franska flottan sin ära och borrhade sig själv i sank. Det gamla Vi, Philippe Petain, författar protester mot allt och alla, utom mot Laval och Frankrikes storsinte besegrare, som ju endast har Frankrikes bästa för ögonen.

Detta är storpolitik. Nog hade den svenske diktare rätt, som sade, att man får respekt för det lilla, när man sett vad världen kallar stort. Nå, respekten kanske inte alltid kan vara hundra procentig; det finns ju fel även hos de små. Som till exempel våra egna sporadiska svanssviftningar för dem, som för dagen kallas stora. Men vi ursäktar oss med hänsynen till vår berömda neutralitet. Som i vissa fall är så känslig, att Radiotjänst bl. a. inte låter framföra ett föredrag om barnuppfostran, därför att föredragshållaren hade djärvheten påstå, att barn, som uppfostras i diktaturerna, bli oerhört effektiva men sakna förmåga att tänka fritt och handla på eget ansvar. Att man i ett radioföredrag påvisar de ideella strävandena och de för nyordningen bärande grundsatserna borde väl snarare räknas oss till förtjänst. Radiotjänst har säkert missuppfattat situationen, ty att vi inte fattat det upphöjda i denna ideologi beror väl på efterblivenhet och vår ovilja att, som det så vackert heter, bekänna oss till det nya Europa. Nu äro vi visserligen inte alla så efterblivna. Bland oss finns ju också andar, som förmå blicka djupare i tingen. Som prosten Rhedin i Säve. Denne gudsmans herdetjäll pryds bl. a. av ett porträtt av den tyske führern, rashatets och herremoralens apostel. Sannerligen en underlig prydnad hos en Herrans tjänare, som skall förkunna kärlekens evangelium. Men kärleken till nästan hör inte till de grundsatser, efter vilka herr prostens Stiftstidning redigeras.

Från Berlin upprepas med jämna mellanrum varningar till Sverige för hotet från öster. Den andra sidan, Washington och London, skrämmar oss med hotet från söder. Sedan kunna vi själva bilda oss en uppfattning om, vad vår frid tillhör. Själva ha vi många gånger i svunnen tid hotat både mot öster, mot söder och mot väster, och inte bara stannat vid hotet. Men vi lärde vår läxa i olika väderstreck, i öster, när Finland slets bort av moskoviten, från söder, när tyska fogdar befälde

i Svea rike. Nu kämpar Finland för sitt liv mot samme moskovit, nu sitta tyska fogdar i Danmark och Norge. Vi veta, vad det gäller.

Om nu E. L. A. gör mig den äran att åter publicera detta aktstycke och mot förmodan inte skulle censurera, vad ovan sagts om händelser i stora världen, vill jag påpeka, att dessa skildrats sådana de tett sig, betraktade genom mina egna, kanske färgade, glasögon.

Efter tre års avspärrning leva vi precis inte i överflöd, men det vore orätt att klaga. Livsmedelskommissionen har nog skött sig bra, med undantag av att den har så svårt att behandla svenska språket. Skulle inte professor Welander, om statsrevisorerna tillåta dubbeltjänster, kunna beredas tillfälle att hjälpa kommissionsherrarna att redigera meddelandena till svenska folket. För i den form de tusen och en ransonerigarne och beslagen kungöras för oss, bli de dubbelt olustiga. Det vill säga, när det gäller kaffet och tobaken, komma vi nog ändå att knota, hur formfulländat jobsposterna om tilldelningen än meddelas oss. Samt äggen, som det fortfarande bara är Livsmedelskommissionen, som tror, att det finns några till salu — och mot kupong! Apropos ransonerig: Jag känner inte till, hur det är inom förgylleribranschen, men skulle det finnas möjligheter att få licens på litet bladguld, eller vad det nu skall vara, så borde verkligen kyrkorådet gå i författning om att förgylla siffrorna i tornuren, liksom visarne. Annars blir tiden ur led även i Vänersborg.

Nöjeslivet blomstrar. Det beror på, att det finns gott om pengar, påstås det. Trots att Wigforss tar djupa tag, blir det ändå över till Kramforsbruden, karusell och skjutbanor. Och till mera kvalificerade nöjen, såsom landskamper i fotboll, dans och bio. Man börjar till och med att gå på teater, riktig teater. Så det måste finnas pengar, om vilka man inte vet, var man skall göra av dem. Detta lär vara tecken på

annalkande inflation. Den ska emellertid förhindras. Man kan bara inte bli överens, om prisstoppet ska komma först och lönestoppet sedan eller tvärtom. Det enda man egentligen vet, är, att bönderna i Dalarne vill ha mera betalt för mjölken. Men om man ska spara eller inte spara, det är fortfarande den stora frågan. Spara heter det på sparsamhetens dag; spara i Sveriges sparbanker höra vi snart till leda i reklamfilmerna på bio. Slå sönder spargrisarne, föreslår där-
emot myntdirektör Grabe. Hans inställning är kanske inte så svårförklarlig. Han har ju fått tiotusen utan att spara, bara genom att fördela det lilla silver, som blir över, när han tagit det lilla, som behövs för att göra nickelmynt.

Vi ägna ju alltid några rader i krönikan åt mera bemärkta män. Det bör alltså antecknas, att kungen regerat i 35 år och att kronprinsen fyllt de sextio, liksom vår egen Isidor. Liksom dessa tre äro en prydnad var och en på sin plats, så kommer också Gustaf Hellström att pryda den stol, han in-
tagit i Svenska akademien. Detsamma gäller också om Stockholms förste biskop, Sigtunastiftelsens skapare, den religiöse nydanaren Manfred Björkqvist.

Idyllen blommar fortfarande i Fridas stad. Med "tombóla", som det heter på vänersborgska, i plantagehörnet varje lördag, med oktobermarknad och påsksmällar. Och så här års med sång och hornmusik vid den s. k. kommunala julgranen. Skulle det inte bli litet mera omväxling och pigga upp stämningen, om man ginge man ur huse för en riktig längdans kring granen. Och avslutningsvis droge sladden med Bror Fock i teten. För fartens skull. Torget räcker till. Det kunde bli samma succés som midsommardansen i badhusparken. Tala bara vid Tore Ideberg, så ordnar han saken.

Men här är inte bara idyll. Här sjuder av dådlust och stora framtidsvyer. Högbroar och kajer skall byggas, residenset ska få flyglar, och Kyrkogatan skall stensättas. Dessutom

skall Vassända-Naglum inkorporeras. Styckevis och delt visserligen, men Vänersborg tar största munsbiten. Trollhättan och Vänersborg få gemensam gräns, och sedan Uddevalla för sin del inkorporerat Bäve kommun ligger det stackars Väne-Ryr där som en buffertkommun mellan Vänersborg och Uddevalla. Sedan dröjer det väl inte länge, innan Ryr får dela Polens öde, och så ligger då tre systerstäder tätt slutna till varandra. Hur det kommer att bli med syskonkärleken får framtiden utvisa. Hur var det inskriptionen löd på vår gamla stadsport? "Nu må en var sin själ åt Gud befalla, ty här går vägen till Uddevalla."

Det sägs, att vi svenskar apa efter allt amerikanskt. Enligt vad jag inhämtat i vår ortspress, torde emellertid förhållandet vara, att amerikanarna rönt inflytande av vänersborgska förhållanden. Det påstås nämligen, att Miami skulle vara Amerikas Nordkroken. Av formuleringen att döma förefaller det således, som miljonärernas Eldorado i Florida skulle skapats efter mönster av vår egen plage vid Hallebergs fot. Då är det väl också ganska troligt, att alla spelnästen, som vi se i amerikanska filmer leda sitt upphov tillbaka till Residensgatan i Vänersborg, där vår påpassliga polis uppdagade en spelhåla. Och för att gå än längre, kanske alla fiffiga bovar, som rymma från Sing-Sing haft lärofäder här, fast dom inte precis klär sig i målarmössa, anlitar cykel vid flykten och frågar polisen om vägen.

Det var ett elände med den stränga vintern i början av året. Vattenledningarna frös i snart sagt hela staden i en utsträckning, som borde fått håret att gråna på stadsingeniören, men han är såvitt jag kunnat se fortfarande lika ungdomligt blond. Vad jag inte kan förstå är, hur över huvud taget vatten kan frysa i ledningar, där vattnet tappas så friskt och i sådana mängder som här. Det var ju inte få liter, som späddes i mjölken.

För några dagar sedan ringde jag Kurt Hallberg för att fråga, om han visste något värt att anteckna i krönikan. Resultatet blev rätt magert, men han nämnde en sak, som inte får förbigås. Det är i år hundra år sedan Vänersborgs sista borgmästarinna lämnade detta jordiska. Det är ju ett jubileum, som inte går av för hackor. Ett så celeberrätt fruntimmer borde ju hedras på något sätt. Varför inte med en byst. Skulle det hänga upp sig på platsfrågan, kan man ju alltid flytta Bältespännarne ytterligare österut. Även Mariero och de inkorporerade delarna ska väl ha konstverk. Även om vi härinne i centrum förbehålla oss de verkliga konstverken — Sparre och borgmästarinnan.

Vid Brätte ska det bli nya utgrävningar. Ett upprop har utgått, undertecknat bl. a. av Gillet, om bidrag till förberedande arbeten. Då frågar jag: vad gör staden? Är detta inte en uppgift, som stadens fäder borde anslå medel till? Det finns ändamål, som är mindre förtjänta av stadens bistånd än detta. Men är det ett led i en ny sparsamhetspolitik, så finns det tydligen utsikter, att stora summor i fortsättningen kunna sparas i stadens budget.

Det är beklagligt, att inte Gillet har tillräckligt med medel för att träda till, när höga vederbörande säga nej, som i det här fallet. Vi ha ju alltid gentemot staden varit mera givare än tagare, så det hade varit roligt att kunna fortsätta på den vägen. När staden har ont om pengar. För att inte tala om, vilken glädje det skulle vara för krönikeskrivaren, att äntligen få meddela, att vi i Gillet uträttat något utöver det vanliga. Skall jag gå händelserna i förväg, så har styrelsen verkligen insett, att något bör göras, och trots prisstopp beslutat föreslå en höjning av årsavgiften. I samma veva har staden sänkt skatten med 45 öre. Styrelsen är således påpasslig och tar en liten del av de pengar, som staden så vänligt avstår från.

Med denna jobbspöst slutar jag krönikan i förhoppning, att jobbspösterna under det kommande året måtte bli så få som möjligt.

Vänersborg den 26 dec. 1942.

ELOV NORDÉN.

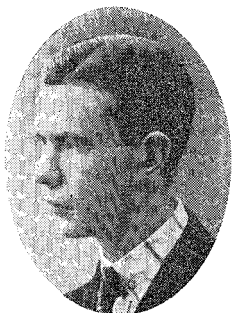

MINNESRUNOR 1942.

Plåtslagaremästaren VIKTOR ANDERSSON avled i Vänersborg den 25 mars 1942. Han var född i Vänersborg den 3 okt. 1866. Han lärde yrket hos dåvarande fabrikören O. Mattson, och sedan han några år praktiserat i Falköping, vände han åter till födelsestaden, där han öppnade plåtslageri-verkstad. Vid sidan därav bedrev han även en lampaffär. Andersson var en skicklig yrkesman, som åtnjöt stort förtroende. Därom vittnade bl. a. det diplom han 1906 erövrade vid Hantverks- och slöjdställningen i Vänersborg. Under många år var han ledamot av stadens fattigvårdsstyrelse. Han var medlem av Vänersborgs Söners Gille sedan år 1910.

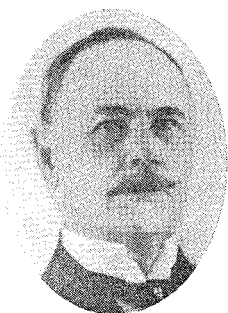
En fin och försynt man har med Wiktor Andersson lämnat oss. Personligen kommer jag alltid att minnas hans goda leende, när jag som barn kom in i hans affär för att handla ett fjortonlinjers lampglas. Det var ett leende, som kom från ett gott hjärta.

Landskontoristen THORSTEN B. MILLING avled i Vänersborg den 18 april 1942. Han var född i Vänersborg den 1 sept. 1897. Efter skolstudier började han 1915 som kontorist vid Tändsticksfabriken och tjänstgjorde där till 1920, då han fick anställning på länsstyrelsen. År 1921 blev han extra landskontorist, 1924 e. o. på samma befattning, 1936 t. f. landskontorist och 1939 ordinarie. Han anlätades redan tidigt i taxeringsarbetet. Sälunda var han åren 1928—1938 kronombud i Vänersborgs stad, 1928—31 för Vassända-Naglums och Väne Ryrs socknar, i Frändefors åren 1933—39 och ordförande i taxeringsnämnden för denna socken från år 1940. Han var mitt uppe i taxeringsarbetet, när döden nådde honom. Hans insatser i idrottsrörelsen voro stora. I Idrottsföreningen Kamraterna var han under flera år kassör. Han var fotbollsdomare, var med om

att bilda Västergötlands Fotbollsdomareklubb och tillhörde den första styrelsen. Han tilldelades också klubbens förtjänstdiplom, liksom han även erhöll Västergötlands Idrottsförbunds och Västergötlands Fotbollsförbunds förtjänstdiplom. Sedan ett tiotal år tillbaka var han revisor i Vänersborgs Arbetareförening. Han var medlem av Vänersborgs Söners Gille sedan år 1919 och tillhörde Gillets beredningsnämnd sedan dess tillkomst.

Thorsten Milling var en arbetsam och pliktrogen man, som inte slarvade bort det han fick att sköta. Han åtnjöt också sina överordnades och kamraters förtroende och vänskap. Vi, som i beredningsnämnden haft förmånen att samarbeta med T. B., kunna vittna om hans aldrig svalnande intresse för gillet och hemstaden. Det är med uppriktig saknad vi rista runan över en god kamrat inför hans, mänskligt att döma, allt för tidiga bortgång.

F. d. rektorn ALFRED NORDFELT avled i Stockholm den 28 sept. 1942. Han var född i Vänersborg den 17 maj 1864, där han blev student 1882. Efter studier i Uppsala blev han fil. kand. 1885, fil. lic. 1888 och fil. d:r 1891. 1895 utnämndes han till lektor i franska och tyska vid Norra realläroverket i Stockholm och 1904 till läroverksråd. Denna befattning innehade han, tills han 1911 blev rektor vid läroverket i Uppsala, i vilken befattning han 1929 uppnådde pensionsåldern. 1905—18 hade han varit inspektor vid handelsgymnasierna. Han har handhaft ett flertal offentliga uppdrag inom skolväsendet, bl. a. som skolsakkunnig 1927—30. Han var vidare censor i studentexamen, och var ordförande i rektorsföreningen 1920—26. Han var medlem av Vänersborgs Söners Gille sedan år 1907.

Jag har aldrig personligen träffat rektor Nordfelt, men som gilleskrivare har jag vid upprepade tillfällen brevväxlat med honom och kan därför vittna om att han var en varmhjärtad personlighet med ett levande intresse för sin födelsestad och dess söner. För Gillets årsskrift hyste han en klockarkärlek, som tagit sig uttryck i flera bidrag av hans penna, nu senast i årsskriften innevarande år med minnesrunan över Rob. Stiberg. Och inget beröm över årsskriften har glatt mig mera än det, som kommit den till del från hans sida. För att belysa hans personlighet citerar jag en minnesruna i en stockholmsstidning:

”Som språkpedagog höll han starkt på metoden. En lektion borde helst, enligt hans uppfattning, bestå av moment av viss bestämd omfattning och avlösande varandra i en viss bestämd ordning. Att ett dylikt schema, så nyttigt det i och för sig kan vara, kan medföra vissa risker hos mer abstrakt lagda lärarpersonligheter är nog obestriddigt. Om han själv hade mindre sinne för dessa faror, så berodde det på att han i allt sitt görande

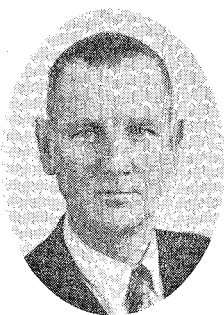
och tänkande var inriktad på den konkreta levande verkligheten. Detta verklighetssinne i förening med en outtömlig åder av humor — västgöta-humor kunde man säga — kom inte minst till sin rätt i de återblickar på det gångna läsåret, varmed han ofta gjorde vårterminsslutets kollegiemiddagar till högtidsstunder. I tolerans och förståelse för det mänskliga var och förblev han en son av den franska upplysningen. Utpräglat liberal som han var till väsen och åskådning måste han naturligtvis se på åtskilligt av våra dagars våldigheter med djup oförståelse och olust. Då han ännu i de sista åren samlade stoff och skrev förträffliga små avhandlingar om franska låneorden i svenskan och dylikt var det måhända inte minst för att få tänka på något annat än eländet ute i världen.”

Disponenten ARVID KRALL avled i Ulricehamn den 12 nov. 1942. Han var född i Vänersborg den 1 okt. 1882. Efter studier i hemstadens läroverk kom han till Borås, där han var verksam i textilbranschen och 1908 blev kontorschef hos firmen Petersén & Decke. När denna firma uppgick i det nybildade A/B Sveriges Förenade Triåfabriker, flyttade Krall 1914 till Örebro som disponent för därvarande avdelning. År 1917 deltog han i bildandet av Åsundens Triåfabriks A/B i Ulricehamn och blev företagets disponent, vilken befattning han innehade vid sin död. Kommunalt

intresserad invaldes Krall i Ulricehamns stadsfullmäktige, vars högerrepresentation han tillhörde. Han var också ledamot av beredningsutskottet, suppleant i drätselkammaren och under flera år revisor. Vänersborgs Söners Gille tillhörde han sedan år 1908.

Krall gjorde sig känd som en skicklig fackman och god arbetsledare. Personligen var Krall rättfram och tillgänglig med en ljus syn på tillvaron. Med dessa egenskaper vann han också många vänner.

F. d. handlanden SVEN FOCK avled i Vänersborg den 16 nov. 1942. Han var född i Vänersborg den 14 maj 1889. Efter skolestudier ägnade han sig åt affärsbanan och drev under flera år egen rörelse här i staden. Sedermera anställdes han som ombud i Älvsborgs läns blindvårdsnämnd, i vilken befattning han nedlade ett förtjänstfullt arbete. Han var en intresserad medlem av Vänersborgs Arbetareförening sedan många år och ledamot av dess nöjesbestyrelse. Han var vidare revisor i Vänersborgs stads Erkända Sjuk-

kassa och Begravningskassan i Vänersborg samt en nitiskt verksam broder i Vänersborgs Par Bricole. I yngre dagar tillhörde han de idrottsmän, som förde Vänersborgs färger med den äran. Han var medlem av Vänersborgs Söners Gille sedan år 1909.

Genom sitt älskvärda uppträdande och tjänstvilliga sinnelag förvärvade han många vänner, som med saknad skola minnas honom.

Boktryckaren ROBERT JOHANSSON avled i Vänersborg den 8 dec. 1942. Han var född i Vänersborg den 24 juli 1877, och blev genom alla år födelsestaden trogen. I mycket unga år fick han anställning å C. W. Carlssons Tryckeri, vilket han tillsammans med fyra kamrater övertog 1911 och där han alltsedan dess varit verksam. Övertygad nykterhetsman från tidigaste ungdomsår har han ägnat mycket av sina krafter åt hängivet arbete inom Goodtemplarlogerna vid Vallgatan, där han innehaft åtskilliga förtroendeuppdrag.

Han tillhörde också under många år Kvartettsångarsällskapet och intresserade sig mycket för stadens musikliv. Han var också medlem av Vänersborgs Arbetareförening och av Vänersborgs Söners Gille sedan år 1923.

Den, som haft förmånen att någon gång sammanträffa med Robert Johansson, glömmer inte hans glada sätt och strålände leende utan bevarar hans minne med tacksamhet och saknad.

Musikstyckjunkaren AXEL F. TORSTENSSON avled i Göteborg den 8 dec. 1942. Han var född i Vänersborg den 3 april 1875 och kom i unga år som musikvolontär in vid Göta artilleriregemente, vars kända musikkår han tillhörde till sin död. Han hade också engagemang i olika orkestrar, bl. a. hos Max Ernst på Eggers i Göteborg. För musikernas organisationsarbete hade Torstensson ett levande intresse. Han tillhörde stiftarna av Svenska Musikerförbundet, och inom dess göteborgsavdelning var han mycket verksam, till en början som kassör, sedermera som ordförande,

vilken befattning han innehade till innevarande år. Han var medlem av Vänersborgs Söners Gille sedan 1920.

Inom musikerkretsar var T. aktad och värderad. I vårt gille ha vi vid flera tillfällen sett honom bland oss och lärt oss uppskatta honom som en god och glad vänersborgspojke.

Byggmästaren JOHN LINDGREN avled i Vänersborg den 12 dec. 1942. Han var född i Vänersborg den 8 okt. 1869. Som ung valde han faderns yrke och blev med tiden en av delägarne i den stora och aktade byggnadsfirman Bröderna Lindgren. Samma lugna och besinningsfulla duglighet, som skaffade hans firma stort anseende, ådagalade han också, då han togs i anspråk för allmänna värv. Han var under många år ledamot av stadsfullmäktige, och i Vänersborgs Arbetareförening var han en av de ledande männen, först som styrelsens sekreterare 1907—18 samt åren 1919—25

som ordförande. Åren 1932—1941 var han åter sekreterare. Han var dessutom revisor i föreningens såväl sjukkassa som begravningskassa. År 1941 erhöll han Patriotiska sällskapets medalj för långvarig och trogen tjänst inom föreningen. Vänersborgs Söners Gille tillhörde han sedan år 1914 och var medlem av styrelsen från år 1923 till år 1941, då han trädde tillbaka.

John Lindgren tillhörde knappast dem, som knep hjärtana vid första sammanträffandet, men man lärde sig snart värdesätta hans gedigna personlighet och lugna besinningsfulla väsen. Inom Vänersborgs Söners Gille har han nedlagt ett långvarigt och uppskattat arbete, för vilket vi vid hans bortgång bringa honom ett uppriktigt tack.

Elov Nordén.

*Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra, då sol gått ned.*

*Skuggorna breda sig om dem,
vilan är djup och lång.
Domnande kvällsvind söver dem,
susar sin vaggande sång.*

Vänersborgs Söners Gilles styrelse- berättelse för år 1942.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1942.

Under året har Gillet varit samlat till årsstämma den 16 april och till högtidsstämma annandag jul. Till den senare hade 63 av gilletts medlemmar infunnit sig.

Styrelsen utsåg för år 1942 till andre ålderman och kassafogde kassören Isidor Janson, till gilleskrivare stadskamreraren Elov Nordén och till gillevärd länsbokhållaren Gunnar Hjorth. Styrelsen har under året haft 4 sammanträden.

Vid högtidsstämman beslöts, att årsavgiften fr. o. m. 1943 skulle höjas från 3 till 5 kronor. Vidare bemyndigades styrelsen, att, i händelse planerade utgrävningar av Brätte kommer till stånd, lämna bidrag därtill intill ett belopp av 500 kronor.

Ur "Knut Hernströms Understödsfond" hava utdelats fyra julgåvor och ur "Major Oscar Wenerströms Understödsfond" två julgåvor.

Årsskriften har under året utkommit med sin elfte årgång och tillställts samtliga medlemmar.

Medlemsantalet utgjorde vid 1942 års utgång 301, varav 7 ständiga medlemmar. Under året hava 8 medlemmar avlidit och 16 tillkommit.

Beträffande fastighetsföreningen och ålderdomshemmet hänvisas till fastighetsföreningens styrelseberättelse.

Över Gillets kassor och fonder lämnas följande redogörelse:

1. ALLMÄNNA KASSAN:

Inkomster:

Behållning från år 1941	239: 81
Inträdes- och årsavgifter	624: —
Annonser i årsskriften	325: —
Ränta	2: 61

Kr. 1.191: 42

Utgifter:

Kostnader för årsskriften	608: 40	
Kransar och blommor	200: 90	
Annonser	19: 92	
Porto och telegram	9: 20	
Trycksaker och skrivmaterial	33: 29	
Inkassering av årsavgifter	62: —	
Kostnader för gillestämman	87: 45	
Födelsedagsgåva	15: —	
Fackavgift	8: —	
Inbindning av böcker	22: 50	
Lokalhyra	5: —	1.071: 66
Behållning till år 1943: Innest. i bank	40: 55	
Kontant i kassan..	79: 21	119: 76
	Kr.	1.191: 42

2. FÖRSKÖNINGSFONDEN:

Behållning från år 1941	3.189: 75	
Ränta	95: 67	
	Kr.	3.285: 42
Behållning till år 1943: Innest. i bank	Kr.	3.285: 42

3. NAMNKUNNIGA VÄNERSBORGARES MINNES FOND:

Behållning från år 1941	503: 03	
Ränta	15: 09	
	Kr.	518: 12
Behållning till år 1943: Innest. i bank	Kr.	518: 12

4. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1941	2.050: —	
Ränta	90: —	
	Kr.	2.140: —
Utdelade julgåvor	80: —	
Behållning till år 1943: Obligationer	2.000: —	
Innest. i bank	60: —	2.060: —
	Kr.	2.140: —

5. MAJOR OSCAR WENERSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1941	2.977: 90	
Ränta	97: 44	
	Kr.	3.075: 34

Utdelade julgåvor	86:—
Behållning till år 1943: Obligationer	2.000:—
Innest. i bank	989:34
	2.989:34
	Kr. 3.075:34

6. HJALMAR A. LINDEDALS MINNES FOND:

Behållning från år 1941	3.078:84
Gåva	100:—
Ränta	97:84
	Kr. 3.276:68

Behållning till år 1943: Obligationer	2.000:—
Innest. i bank	1.276:68
	3.276:68

Kr. 3.276:68

7. WILHELM och NORA MALMBERGS DONATION:

Behållning från år 1941	10.904:11
Ränta	362:15
	Kr. 11.266:26

Utdelad livränta	300:—
Behållning till år 1943: Obligationer	10.000:—
Innest. i bank ..	966:26
	10.966:26

Vänersborg den 10 februari 1943.

Kr. 11.266:26

BERTEL HALLBERG.

ISIDOR JANSON.

ANTON THERNQUIST.

ELOV NORDÉN.

GUNNAR HJORTH.

BROR FOCK.

BRUNO STERNER.

Granskningsberättelse.

Undertecknade, vid ordinarie gillesstämma utsedda granskningsmän för Vänersborgs Söners Gille, få, efter fullgjord granskning av 1942 års räkenskaper och förvaltning, avgiva följande granskningsberättelse.

Vid genomgången av Gillets räkenskaper, bankräkningar och övriga handlingar har ådagalagts, att räkningarna blivit förda med omsorg och noggrannhet, att inkomsterna blivit i vederbörlig ordning bokförda samt att utgifterna äro behörigen styrkta.

Den av styrelsen lämnade redogörelsen över Gillets och dess olika fonder ställning är fullt i överensstämmelse med de oss förelagda räkenskapsböckerna, och dess riktighet bestyrkes i alla delar.

Vi hemställa, att styrelsen tacksamt måtte beviljas full ansvarsfrihet för 1942 års förvaltning.

Vänersborg den 15 mars 1943.

ERIK CARLSSON.

VALTER KARLSON.

Granskningsmän.

Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförenings styrelseberättelse för år 1942.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening u. p. a. får härmed avgiva följande berättelse över föreningens ställning per den 31 december 1942.

Räkenskaperna utvisa följande:

ÄLDERDOMSHEMMET:

VINST- och FÖRLUST KONTO:

Inkomster:

Hyrors konto	3.444:—	
Årsavgifters konto	344:—	
Räntors konto	6: 62	
Låne konto, överföring från Eliasonska fonden	700:—	4.494: 62
		Kr. 4.494: 62

Utgifter:

Inventariers konto, avskrivning	123: 57	
Bränsle konto	1.344: 91	
Diverse omkostnaders konto	360: 30	
Försäkringspremiers konto	103: 12	
Ljus konto	221: 76	
Löners konto	1.080: —	
Renhållnings konto	11: 50	
Reparationers konto	208: 80	
Skatters konto	294: 71	
Vattenavgifters konto	39: —	3.787: 67
Kapitalökning under året		706: 95
		Kr. 4.494: 62

IN- och UTGÅENDE BALANS KONTO:

Tillgångar:

	den 1/1.	den 31/12.
Fastighetens konto	40.000: —	40.000: —
Inventariers konto	2.471: 51	2.355: 37
Obligationers konto	50: —	50: —
Bankräkningars konto	108: 55	265: 17
Bränsle konto	578: 93	654: —
Kassa konto	89: 46	180: 86
	Kr. 43.298: 45	43.505: 40

Skulder:

Reservfondens konto	1.735:—	1.735:—
Låne konto	500:—	—
Kapital konto	41.063:45	41.770:40
	Kr. 43.298:45	43.505:40

SYSKONEN INGEORG och GOTTFRID ELIASSONS

DONATION:

VINST- och FÖRLUST KONTO:

Inkomster:

Räntor	981:68
Kapitalminskning under året	198:32
	Kr. 1.180:—

Utgifter:

Livräntas konto	480:—
Låne konto, överföring till Ålderdomshemmet	700:—
	Kr. 1.180:—

IN- och UTGÅENDE BALANS KONTO:

Tillgångar:

	den 1/1.	den 31/12.
Obligationers konto	5.200:—	5.200:—
Bankräkningars konto	3.776:41	16.015:09
Inteckningars konto	17.000:—	5.000:—
Låne konto	500:—	—
Kassa konto	65:38	128:38
	Kr. 26.541:79	26.343:47

Skulder:

Kapital konto	Kr. 26.541:79	26.343:47
---------------------	---------------	-----------

Vänersborg den 10 februari 1943.

BERTEL HALLBERG.

ISIDOR JANSON.

ANTON THERNQUIST.

ELOV NORDÉN.

GUNNAR HJORTH.

BROR FOCK.

BRUNO STERNER

Revisionsberättelse.

Undertecknade, av Vänersborgs Söners Gilles fastighetsförening utsedda att granska föreningens räkenskaper för år 1942, få härmed avgiva följande berättelse.

Räkenskaperna äro förda med god ordning och reda samt utgifterna styrkta med behöriga verifikationer.

Fastighetens förvaltning har handhåfts på bästa sätt.

Föreningens ställning framgår av den i styrelsens berättelse avgivna redogörelsen, vilken är i full överensstämmelse med de av oss genomgångna räkenskaperna, vilka av oss bestyrkas.

Vi tillstyrka, att styrelsen tacksamt beviljas full ansvarsfrihet för 1942 års förvaltning.

Vänersborg den 15 mars 1943.

ERIK CARLSSON.

VALTER KARLSON.

Revisorer.

Sammanställning

över Vänersborgs Söners Gilles tillgångar vid utgången
av år 1942.

Allmänna kassan	119: 76	
Försköningsfonden	3.285: 42	
Namn-kunniga Vänersborgares Minnes Fond	518: 12	
Knut Hernströms Understödsfond	2.060: —	
Major Oscar Wenerströms Minnes Fond	2.989: 34	
Hjalmar A. Lindedals Minnes Fond	3.276: 68	
Wilhelm och Nora Malmbergs Donation	10.966: 26	23.215: 58
Älderdomshemmet	41.770: 40	
Syskonen Ingeborg och Gottfrid Eliassons Donation	26.343: 47	68.113: 87
		Kr. 91.329: 45

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
MEDLEMMAR

1942

Hedersledamot.

ANNA WIKSTRÖM, f. DYMLING, Fru, Sundsvall.

Medlemmar.

	Födelse- år	Inträ- desår
ALMQVIST, HARRY, Byråföreståndare, Vänersborg	1894	1938
*ANDERSSON, ALBIN, f. d. Maskinist, Vänersborg	72	07
ANDERSSON, AXEL, Sanatorievaktmästare, Vänersborg ...	1901	30
ANDERSSON, ERIK, Elektriker, Göteborg	1897	40
ANDERSSON, ERIK T., Garveriarbetare, Vänersborg	96	30
ANDERSSON, FRITIOF, Rättare, Vänersborg	97	42
*ANDERSSON, GOTTFRID, f. d. Överpostiljon, Uddevalla ..	78	07
ANDERSSON, GUSTAF, f. d. Handlande, Vänersborg	62	34
ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1901	32
ANDERSSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	10	29
*ANDERSSON, KNUT, Verkstadsägare, Vänersborg	1881	09
ANDERSSON, OSCAR, Elektriker, Vänersborg	97	38
ANDERSSON, OSCAR, Förmän, Vänersborg	92	42
*ANDERSON, PRIMUS, Bankdirektör, Göteborg	78	06
ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Vänersborg. <i>Ersättare i</i> <i>Gillet's styrelse</i>	98	18
ANDERSSON, RAGNAR, Handelsbiträde, Vänersborg	1919	35
*ANDERSSON, SVEN, f. d. Handlande, Vänersborg	1861	15
ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Håbygård	96	32
*ANDERSSON, VIKTOR, Plåtslagaremästare, Vänersborg † ..	66	10
ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	1901	30
ARVIDSON, STELLAN, Rektor, Hudiksvall	02	28
*BARKSTEDT, LUDVIG, f. d. Bankkamrer, Alingsås	1882	06
BARKSTEDT, SIGURD, Apotekare, Älvdalen	85	30
BECKEMAN, BENNO, Direktör, Stockholm	78	19
*BECKEMAN, KNUT, Hamnkapten, Uddevalla, <i>ständig med-</i> <i>lem</i>	80	15
BENGTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1905	33
*BERG, FRITZ, Boktryckare, Vänersborg	1884	08
BERGGREN, ERIK, Fil. mag., Vänersborg	1911	32
BERGLUND, FRITIOF, Handlande, Vänersborg	1884	21
BERGSTRÖM, AXEL, Landskamrerare, Falun	92	26

BERGSTRÖM, GUNNAR, Tandläkare, Örebro	1906	1923
BERGSTRÖM, TORSTEN, Tandläkare, Hälsingborg	12	29
*BIEL, CARL, Sjökapten, Vänersborg	1874	15
BJÖRNDahl, ERIK, Bokbindaremästare, Vänersborg	88	37
BORGLING, CARL, Häradsskrivare, Stockholm	88	32
BOTHÉN, CARL, Löjtnant, Sundsandsvik	73	34
BOTHÉN, JOHN, Fastighetsägare, Vänersborg	75	26
BRAND, ERNST, Ingeniör, Hälsingborg	80	21
*BRAND, THURE, Handelsresande, Lidköping	82	06
BROBECK, AXEL, f. d. Lokförare, Vänersborg	74	33
BROBECK, KARL, Kamrerare, Falun	86	19
BROMAN, LASSE, Läroverksadjunkt, Svea	1906	23
BÜGLER, JOHN, Landskanslist, Vänersborg	04	31
CARLSSON, ALBERT, Handlande, Vänersborg	1878	35
CARLSSON, BENGT, Landskanslist, Vänersborg	1912	42
CARLSSON, CARL, f. d. Trafikchef, Norrköping	1873	29
CARLSSON, CARL, f. d. Sanatorievaktmästare, Vänersborg	78	19
CARLSSON, CARL ANDERS, Disponent, Vänersborg, <i>stundig medlem</i>	97	32
*CARLSSON, CARL ERIK, Boktryckare, Vänersborg	85	08
CARLSSON, CARL-GUSTAF, Kapten, Vänersborg	1909	30
CARLSSON, ELOF, Disponent, Vänersborg	04	30
CARLSSON, ERNST, Typograf, Göteborg	1896	40
CARLSSON, GUNNAR, Fabrikör, Vänersborg	76	19
CARLSSON, GUNNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	38
*CARLSTRÖM, NILS, Avdelningschef, Hälsingborg	1893	16
CEDERGREN, GÖSTA, Civil läkarestipendiat, Jönköping ..	1905	30
CEDERGREN, RAGNAR, Avdelningschef, Kristianstad	07	30
CEDERGREN, STIG, Stadsombudsman, Gävle	11	30
CHRISTENSSON, CARL OTTO, Kock, Göteborg	12	33
CHRISTENSSON, PER, Glasmästare, Vänersborg	17	39
DAFGÅRD, AXEL, Charkuterist, Vänersborg	1891	21
DAFGÅRD, HARRY, Charkuterist, Vänersborg	1906	30
DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	1896	30
*DAHLÖF, LEOPOLD, f. d. Häradsskrivare, Alingsås	62	06
*DAHLSTRÖM, WERNER, Handlande, Karlsborg	91	15
DAHME, ALGOT, Tekniker, Vänersborg	1909	39
*DALQUIST, GEORG, Grosshandlare, Alingsås	1880	09
DANIELIUS, KARL, f. d. Förste provinsialläkare, Växiö	69	23
DE BOURG, MATS, Rektor, Södertälje	84	30
DINETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	95	21
DINETZ, GUSTAF, Hovmästare, Stockholm	86	32
DINETZ, KNUT, Lagerförman, Stockholm	91	32
DYMLING, RICHARD, Konsul, Stockholm	68	19

*EDLUND, ANDERS, f. d. Skofabriksarbetare, Vänersborg ..	1870	1915
EDLUND, AXEL, Handelsresande, Göteborg	94	28
EDLUND, BERTIL, Kansliskrivare, Trollhättan	99	30
EKBERG, HJALMAR, Civilingenjör, Stockholm	72	22
ELOW, PER, Bankkamrer, Brålanda	1906	30
ELOW, STIG, Ingenjör, Karlskoga	12	30
ENGLUND, GUNNAR, Tjänsteman, Stocksund	13	42
ENGLUND, NILS, Med. kand., Uppsala	09	30
ERICSSON, AXEL, f. d. Bagaremästare, Vänersborg	1880	19
ERIKSSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	89	21
ERIKSSON, CARL, Boktryckare, Mjölby	83	19
ERIKSSON, ERNST W., Handlande, Vänersborg	89	19
ERIKSSON, LARS, f. d. Skolvaktmästare, Vänersborg	78	21
*ERICSON, OSCAR, Bryggmästare, Västerås	76	06
FAGERSTRÖM, AXEL, Bryggeriarbetare, Vänersborg	1902	35
FALK, RICHARD, Förvaltare, Brandsbol	1883	24
*FALK, SVEN, Redaktör, Stockholm	66	06
*FOCK, BROR, Sparbankskassör, Vänersborg. <i>Bisittare i Gillets styrelse</i>	88	07
*FOCK, SVEN, Blindvårdsombud, Vänersborg †	89	09
FOGELSTRÖM, FOLKE, Folkskollärare, Hökedalen	1901	40
*FRIBERG, KNUT, Apotekare, Storvik	1877	09
FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Östhammar	96	24
FRÖBERG, HENRIK, Reparatör, Vänersborg	1912	30
FRÖJD, ARVID, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1897	41
GADDE, ELOF, Järnhandlare, Vänersborg	1911	30
GADDE, NILS OLOF, Järnhandlare, Vänersborg	15	34
*GILLBERG, EWALD, Handlande, Vänersborg	1889	08
*GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund	84	07
*GRUNDBERG, PER, Godsägare, Gräveby	79	07
GULLBRANTZ, GUNNAR, Godsägare, Lillebyn	96	36
GULLBRANTZ, RIKARD, Muraremästare, Vänersborg	71	41
GULZ, THORSTEN, Avdelningschef, Vänersborg	1905	28
GUSTAFSSON, HOLGER, Landskontorist, Vänersborg	11	38
GUSTAFSSON, PER ARNE, Styrman, Vänersborg	18	42
GUSTAFSSON, PER EDWARD, Landskanslist, Vänersborg ..	1893	19
HAGBORG, ARNE, Handlande, Vänersborg	1908	30
*HAGBORG, WALTER, Handlande, Vänersborg	01	17
HALL, HELGE, Handlande, Vänersborg	10	41
*HALLBERG, ANDERS, Riksbanksrevisor, Göteborg	1882	06
*HALLBERG, BERTEL, Borgmästare, Linköping. <i>Gilletts förste ålderman</i>	86	06
*HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Vänersborg. <i>Ersättare i Gillets styrelse, Gillets arkivarie</i>	93	16

HALLONQVIST, KNUT, Handlande, Vänersborg	1895	1921
HALLQVIST, ERIK, Stationsföreståndare, Lilleskog	93	30
HAMMARSTRÖM, UNO, Kapten, Skövde. <i>ständig medlem</i> ..	99	28
HANSSON, KNUT, Lagerföreståndare, Vänersborg	89	38
*HANSSON, MAGNUS, Direktör, Stockholm	72	07
HANSSON, VICTOR, f. d. Kyrkovaktmästare, Vänersborg ..	78	23
HASSELBERG, GÖSTA, Fil. lic., Vänersborg	1909	42
HASELLUND, NILS, Lantmäteriasistent, Kinna	1901	36
HEDÉN, ALLAN, Drätselkontorist, Vänersborg	07	34
HEGARDT, GUSTAF, Förste stadsläkare, Västervik	03	28
HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	06	29
HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg	1898	30
HJORTH, GUNNAR, Länsbokhållare, Vänersborg. <i>Gillevärd</i> ..	1902	23
*HULTÉN, AMANDUS, Snickaremästare, Vänersborg	1872	06
*HULTÉN, RICHARD, Snickaremästare, Vänersborg	84	06
JANSSON, ADOLV, Rådman, Vänersborg	81	30
JANSON, HOLGER, Socialvårdsassistent, Uddevalla	1912	35
*JANSON, ISIDOR, Kassör, Vänersborg. <i>Gilletts andre ålder- man och kassafogde</i>	1882	08
JANSSON, OTTO, 1:ste Expeditionsvakt, Vänersborg	85	38
JENNISCHE, BENGT, Med. lic., Uppsala	1913	30
JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Vänersborg	1898	26
JOHANSSON, ALFRED, f. d. Lokförare, Vänersborg	67	30
JOHANSSON, AXEL, f. d. Telegrafkommissarie, Kalmar	71	29
*JOHANSSON, AXEL, Förmän, Vänersborg	84	11
JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	1903	30
JOHANSSON, EMIL, Handlande, Vänersborg	1887	19
JOHANSSON, GUSTAF, Lokputsare, Vänersborg	80	22
JOHANSSON, HARRY, Drätselbokhållare, Vänersborg	96	19
JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	99	30
JOHANSSON, HENRY, Handelsbiträde, Vänersborg	1903	28
JOHANSSON, HILMER, Bryggeriarbetare, Vänersborg	1891	42
JOHANSSON, HUGO, Konditor, Norrköping	92	20
JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg ..	1900	30
JOHANSSON, KARL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1899	35
JOHANSSON, KARL G., Snickare, Vänersborg	97	28
JOHANSSON, KARL W., Reparatör, Vänersborg	86	30
JOHANSSON, OTTO, Hovmästare, Mellerud	88	25
JOHANSSON, ROBERT, Boktryckare, Vänersborg †	77	23
JOHANSSON, ÅKE, Fotograf, Vänersborg	1908	34
JOHANSSON, HERMAN, f. d. Stationsinspektör, Göta	1871	27
JONSSON, ANDERS, Kontorist, Stockholm	1915	35
*JONSSON, EMIL, Handlande, Vänersborg	1877	06
*JONSSON, ROBERT, Sjökapten, Vänersborg	77	12

JÖNSSON, GUSTAF, Hamnfogde, Vänersborg	1898	1919
KALTOFEN, CHARLES, Advokat, Vänersborg	1911	39
KARLSON, VALTER, Handlande, Vänersborg	1905	30
KLINGBERG, EMIL, Reparatör, Vänersborg	1877	42
KRAFFT, FELIX, Smedmästare, Tannefors	1902	30
*KRALL, ARVID, Disponent, Ulricehamn †	1882	08
LAGERGREN, SVEN, Mekaniker, Vänersborg	1914	34
*LARN, GILLIS, Apotekare, Göteborg	1884	14
LARSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	90	19
*LARSSON, ERNFRID, f. d. 1:e Postiljon, Vänersborg	81	07
LARSSON, GUSTAF, Landskanslist, Vänersborg	92	30
LARSON, HILMER, Försäljningschef, Vänersborg	92	42
LARSSON, HJALMAR, Ingeniör, Vänersborg	1903	30
LARSON, JOHAN, Handlande, Vänersborg	1898	31
LARSSON, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	30
LIND, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	1881	23
LIND, SVEN, Försäljningschef, Vänersborg	1913	40
LINDEDAL, BIRGER, Köpman, Ronneby	1881	31
LINDEDAL, LUDWIG, Kamrerare, Storängen	69	31
*LINDEDAL, SIGURD, Bankkamrerare, Göteborg	82	06
*LINDGREN, JOHAN, Byggmästare, Vänersborg	80	14
*LINDGREN, JOHN, Byggmästare, Vänersborg †	69	14
*LINDGREN, KNUT, Byggmästare, Vänersborg	77	14
LINDQVIST, GUSTAF, f. d. Lasarettsvaktmästare, Vänersborg	74	20
LINDQVIST, HÅKAN, Sjömanspastor, Stettin	1914	37
LINDQVIST, ROLF, Länsbokhållare, Vänersborg	11	35
LINDQVIST, SVEN, Expeditionsbiträde, Vänersborg	10	35
LINDSTRÖM, ALLAN, Civilingeniör, Stockholm	08	30
LINDSTRÖM, HARALD, Boktryckare, Stockholm	1873	39
LJUNGGREN, ERIK, Charkuterist, Vänersborg	98	35
LUNDBERG, ERNST, Kontorschef, Vänersborg	84	19
LUNDBLAD, OLOF, f. d. Lasarettsläkare, Vänersborg	67	19
LUNDBLAD, OLOF, Bruksbokhållare, Ramsberg	1907	28
*LUNDBORG, ERIC, Handlande, Vänersborg	1888	07
LUNDGREN, NILS, Notarie, Stockholm	89	19
LUNDGREN, THOR, Postkontrollör, Västerås	83	19
LUNDIN, GUSTAF, Experimentingeniör, Stockholm	92	19
LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	94	30
LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	99	30
LUNDIN, KNUT, Apotekare, Ängelholm	98	26
LUNDIN, OTTO, Frisörmästare, Ämål	1901	39
LUNDIN, WÄRNER, Byrådirektör, Stockholm	1890	19
MAGNUSSON, MAGNUS, Kapten, Stockholm	92	42
MILLING, AXEL, Banktjänsteman, Lilla Edet	96	19

MILLING, GUSTAF, Handelsresande, Vänersborg	1902	1933
MILLING, THORSTEN B., Landskontorist, Vänersborg † ..	1897	19
NILSSON, DAVID, Lektor, Skara	85	19
NILSSON, GÖSTA, Bokhållare, Trollhättan	91	26
NILSSON, KNUT, Korrespondent, Göteborg	1890	37
NILSSON, RAGNAR, Handelsbiträde, Vänersborg	1908	41
von NOLTING, OLOF, Disponent, Trollhättan	1877	19
*NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare, Uddevalla. <i>Gilleskrivare</i>	1901	16
*NORDFELT, ALFRED, f. d. Rektor, Stockholm †	1864	07
NYBERG, OSKAR, Handlande, Göta	75	23
NYBLOM, ERIK, Redaktör, Lidingö	73	19
*NYSTRÖM, GEORG, f. d. Järnhandlare, Vänersborg	74	07
NYSTRÖM, JOHN, Köpman, Göteborg	70	19
*NYSTRÖM, RICHARD, Handlande, Vänersborg	72	07
OLLÉN, ERIK, Sparbanksdirektör, Vänersborg	85	19
OLLÉN, OLOF, Ingeniör, Vänersborg	82	24
*OLSSON, ADOLF, f. d. Lagerbokhållare, Vänersborg	72	07
OLSSON, CARL, Kontorist, Vänersborg	1902	34
OLSSON, EINAR, Kassör, Vänersborg	00	42
*OLSSON, OSCAR JULIUS, f. d. Bryggeriägare, Vänersborg	1881	09
OLSSON, VERNER, Bankkamrer, Vänersborg	86	20
OSCAR, ALGOT, Köpman, Örebro	91	31
PETRÉ, ERNST, Redaktör, Vänersborg	97	24
*PETTERSSON, ALGOT, Chaufför, Vänersborg	89	09
PETTERSSON, ANDERS, f. d. Slaktaremästare, Vänersborg	70	23
*PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Vänersborg	1901	16
PETTERSSON, HARRY, Urmakare, Gävle	1897	41
PRÆSTO, OLE, Kapten, Halmstad	75	23
RAHM, HJALMAR, Bankkamrer, Borås	1900	20
RAHNE, KARL, Folkskollärare, Trollhättan	1883	35
REYNOLDS, ALDOR, Handlande, Vänersborg	88	31
ROSLIN, HENRY, Handlande, Vänersborg	1906	31
ROSLIND, GUSTAF, Materialförvaltare, Vänersborg	07	41
RYRBERG, KARL AUGUST, Överste, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1874	19
RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Tranås, <i>ständig medlem</i>	77	30
SAHLIN, ANDERS, Bokbindaremästare, Vänersborg	81	36
SAHLIN, ERIK, Notarie, Trollhättan	1909	34
SAHLIN, STEN, Bokbindare, Vänersborg	13	36
SALÉN, AXEL, Ingeniör, Sandviken	1883	24
SANDBERG, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	86	30
SANDBERG, NILS, Fil. mag., Vänersborg	1911	34
SANDBERG, WILHELM, f. d. Brevbärare, Vänersborg	1881	18

*af SANDEBERG, FREDRIK, Kammarherre, Moholm	1884	1907
*af SANDEBERG, WILLIAM, Major, Göteborg	74	06
SCHMIDT, OTTO, Sotaremästare, Lidköping	64	19
SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Provinsialläkare, Tanumshede	97	28
SELLSTRÖM, IVAR, Hotellägare, Lödöse	1872	28
SJÖSTAD, RAGNAR, Elektrotekniker, Vänersborg	96	30
SJÖSTRÖM, GUSTAF, Bokhandelsmedhjälpare, Vänersborg..	1900	30
SKÅRBERG, OSKAR, Kontorist, Trollhättan	1896	24
STENSTRÖM, LARS, Landskanslist, Vänersborg	1905	30
*STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Vänersborg. <i>Bisittare i Gilletts styrelse</i>	1887	08
STERNER, NILS OLOF, Studerande, Vänersborg	1922	41
STIGSJÖ, AXEL, Kontorschef, Göteborg	1892	42
SUNDELIUS, GOTTFRID, Handlande, Vänersborg	90	19
SUNDELIUS, KJELL, Stadsvaktmästare, Vänersborg	1908	30
SUNDELIUS, OSKAR, Poliskonstapel, Vänersborg	01	30
SWEDBERG, CARL AUGUST, Direktör, Göteborg	1873	19
*SVENSSON, AXEL, Järnhandlare, Vänersborg	83	15
SVENSSON, GUSTAF ADOLF, Handlande, Trollhättan	81	42
SVENSSON, GÖSTA, Köpman, Vänersborg	1909	36
SVENSSON, GÖSTA, Ingeniör, Vänersborg	12	42
SVENSSON, KNUT, Brukstjänsteman, Vargön	1889	26
SVENSSON, KNUT, Stadsförförman, Vänersborg	96	36
SVENSSON, LARS, Dövstummlärare, Vänersborg	1910	36
*SVENSSON, WERNER, Bankrevisor, Vänersborg	1887	07
SVÄRD, GUSTAF, Verkmästare, Vänersborg	95	37
SVÄRD, TAGE, Handelsbiträde, Göteborg	1910	35
von SYDOW, DANIEL, Kapten, Visby	09	30
von SYDOW, FREDRIK, Advokat, Göteborg	1896	20
von SYDOW, GERHARD, Landsfogde, Göteborg	99	26
TAUBE, FREDRIK, Greve, Kapten, Stockholm	1909	33
*THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Väners- borg. <i>Bisittare i Gilletts styrelse</i>	1874	08
THERNQUIST, OLE, Trädgårdsförman, Vänersborg	1911	30
THERNQUIST, TUVE, Textilingeniör, Borås	1899	19
THIMGREN, HUGO, Apotekare, Vänersborg	1901	28
THOMSON, YNGVE, Banktjänsteman, Vänersborg	1898	28
THUNBERG, HJALMAR, Skofabriksarbetare, Vänersborg ..	1906	42
TIBBLIN, HUGO, Konditor, Vänersborg	1897	34
TORSTENSSON, AXEL, Musikstyckjunkare, Göteborg †	75	20
TULLBERG, INGE, Tjänsteman, Stockholm, <i>ständig medlem</i> ..	1905	18
TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Karlstad	07	29
TÖSSBERG, ERIK, Slöjdlärare, Vänersborg	1880	29
WAHLQVIST, ÅKE, Kriminalkonstapel, Vänersborg	1904	41

*WALLIN, GUNNAR, Ingeniör, Ängelholm, <i>ständig medlem</i> ..	1899	1908
WALLIN, JONAS, f. d. Rådman, Vänersborg	58	37
*WALLSTRÖM, ERNST, Posttjänsteman, Göteborg	92	16
WELANDER, GUSTAF, Banktjänsteman, Vänersborg	91	26
*WENNERGREN, ANDERS, Boktryckare, Vänersborg	75	08
WERNER, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	81	34
WERNER, OLOV, Filialföreståndare, Grästorp	1909	32
WEST, JOHN, Läroverksadjunkt, Göteborg	1892	30
WESTERBERG, BERNHARD, Verkmästare, Vänersborg	1879	37
WESTERLUND, KARL-ERIK, Redaktör, Stockholm	1910	40
WESTERLUND, SVEN, Landskontorist, Vänersborg	12	38
WESTHALL, BO, Rådman, Vänersborg	05	34
WESTHALL, CURT, Länsbokhållare, Vänersborg	08	36
WETTERLUNDH, SUNE, Länsnotarie, Vänersborg	04	28
*WIBOM, TOR, Kapten, Stockholm	1885	06
VICTORIN, OLOF, Kontrollör, Vänersborg	1908	35
WIJKSTRÖM, ERNST, Kontorsskrivare, Karlsborg	1889	37
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare, Vänersborg	89	26
WIKSTRÖM, HELGE, Kapten, Jönköping	94	28
WILHELMSSON, CARL, Gasverksarbetare, Vänersborg	89	35
WOLGAST, KURT, Kamrer, Hälsingborg	93	19
ÅKERSTRÖM, GUNNAR, Boktryckare, Skövde	92	26
ÅSTRÖM, FJALAR, Ombudsman, Vänersborg	93	33
ÅSTRÖM, HELGE, Polisöverkonstapel, Vänersborg	1902	42

* = innehavare av gillet 25-årstecken.

Antal medlemmar: 309.

Tillkomna under år 1943:

ELMQVIST, FREDRIK, Lokförare, Vänersborg	1903
ERICSON, JOHN, Tandläkare, Vänersborg	08
GILLBLAD, GUNNAR, Reparatör, Göteborg	1893
HELLSTRÖM, RAGNAR, Handelsbiträde, Vänersborg	1905
JOHANSSON, KJELL, Sjukvårdare, Vänersborg	10
LINDBERG, AXEL, Handelsbiträde, Vänersborg	12
LUNDBORG, EVERT, Kontorist, Vänersborg	21
LUNDBORG, STEN, Studerande, Vänersborg	25
SJÖÖ, ANDERS (SVENSSON), Brevbärare, Vänersborg	14
SUNDBORG, Direktör, Äppelviken	1894

SVÄRD, YNGVE, Sjukvårdare, Vänersborg	1916
SÄFSTRÖM, PER-OLOF, Studerande, Vänersborg	24
WEINSTOCK, ERLING, Kassör, Dals-Långed	16
WEINSTOCK, WILLIAM, Redaktör, Hjo	08

Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar av gillet. Dylika uppgifter samt meddelanden om adressförändringar torde benäget insändas till gillet's kassafogde.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE 1943

Styrelse.

HALLBERG, BERTEL, Borgmästare, Förste ålderman 1942.

JANSON, ISIDOR, Kassör, Andre ålderman och kassafogde 1936 (1919).

THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Bisittare 1925.

NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare, Gilleskrivare 1929.

HJORTH, GUNNAR, Länsbokhållare, Gillevärd 1936 (1933).

FOCK, BROR, Sparbankskassör, Bisittare 1936.

STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Bisittare 1942.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Ersättare 1936.

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Ersättare 1942.

Beredningsnämnd.

GILLESKRIVAREN.

GILLEVÄRDEN.

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist.

NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare.

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare.

WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare.

Årsskriftsnämnd.

HALLBERG, BERTEL, Borgmästare.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist.

HJORTH, GUNNAR, Länsbokhållare.

NORDÉN, ELOV, Stadskamrerare.

WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare.

Arkivarie.

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist.

Räkenskapsgranskare.

CARLSSON, CARL ERIK, Boktryckare.

GULZ, THORSTEN, Avdelningschef.

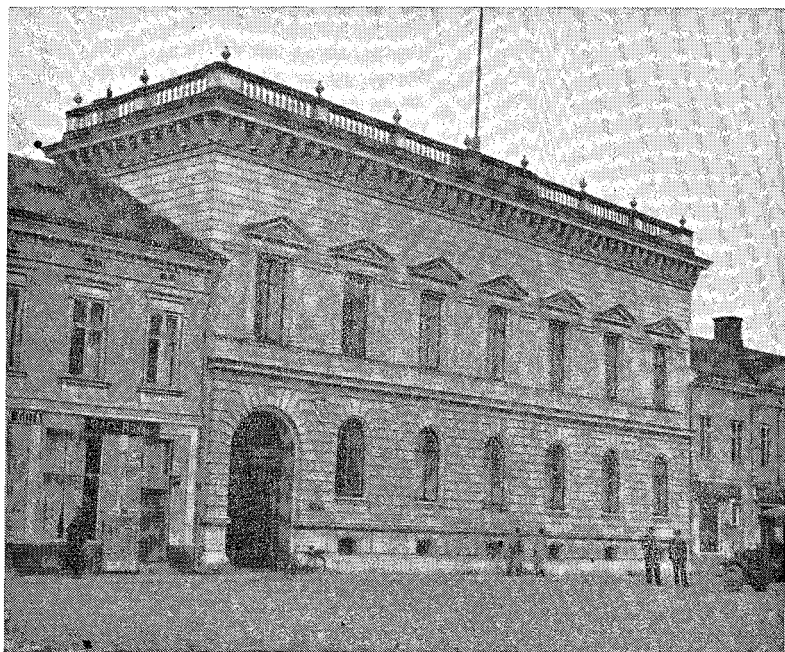
KARLSON, VALTER, Handlande, Ersättare.

Nåtlingsavdelningen.

AKTIEBOLAGET
A. F. CARLSSONS SKOFABRIK
VÄNERSBORG
FABRIKEN GRUNDLAGD
== ÅR 1860 ==

Kapacitet pr dag 2.500 par

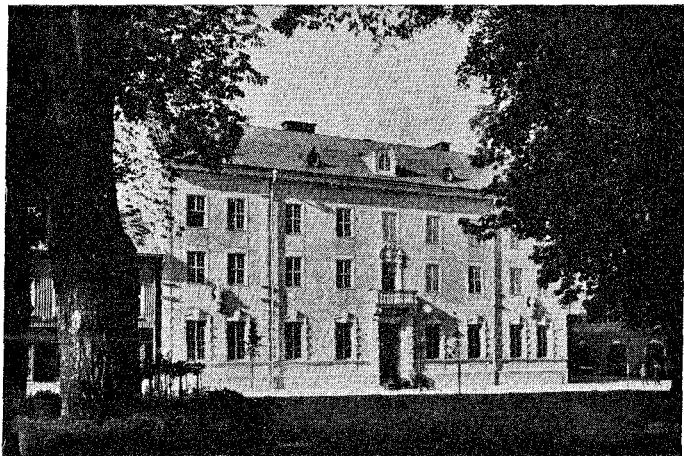
SPARBANKEN I VÄNERSBORG

GRUNDAD ÅR 1822

===== En av =====
landets äldsta sparbanker

Insatta medel omkring..... Kr. 20.000.000:—

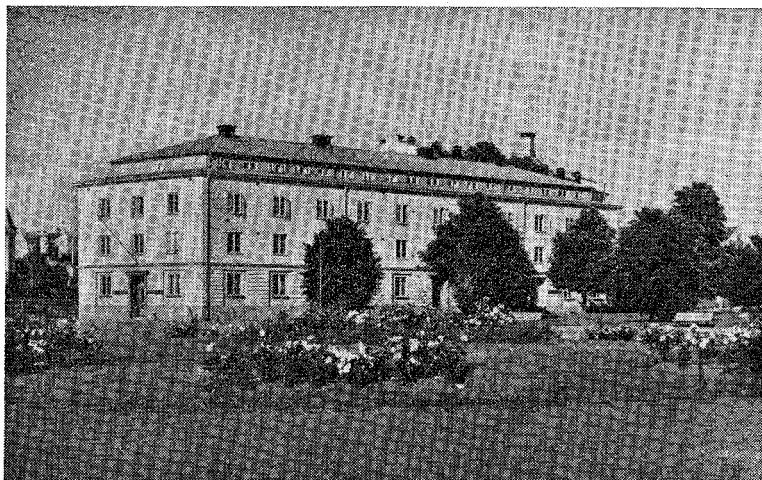
Reserverade medel omkring „ 1.250.000:—

Svenska Handelsbanken

En ortens bank för ortens behov
men genom sina 300 kontor dess-
utom i värdefull kontakt med
hela landets näringsliv.

KIRUDDS AKTIEBOLAG

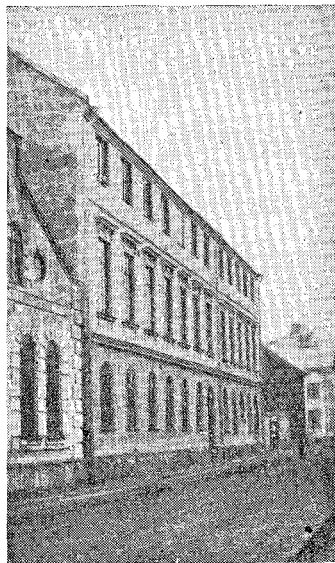
— ETABL. 1917 —

VÄNERSBORG

Tel. 863, 864. Växel.

TILLVERKAR

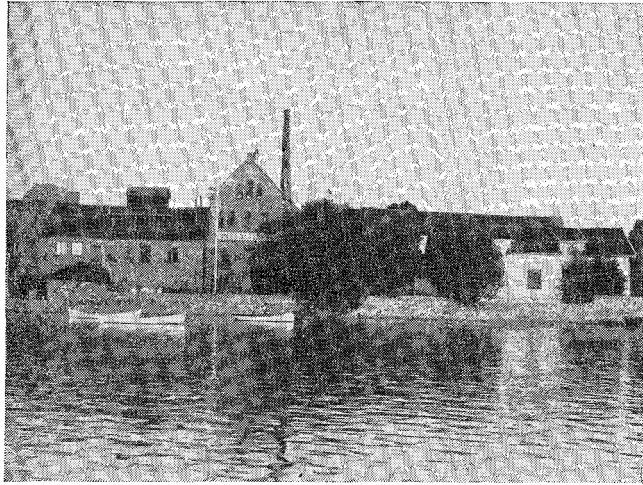
*Damkappor, Dräkter,
Blazer och Pälsar*

A.-B. BYXFABRIKEN KIRUDD

VÄNERSBORG -- ETABL. 1926

*Specialfabrik
för byxor*

VÄNERSBORGS BRYGGERI

Grundlagt 1852

———— Ägare: ————
A.-B. Pripp & Lyckholm, Göteborg

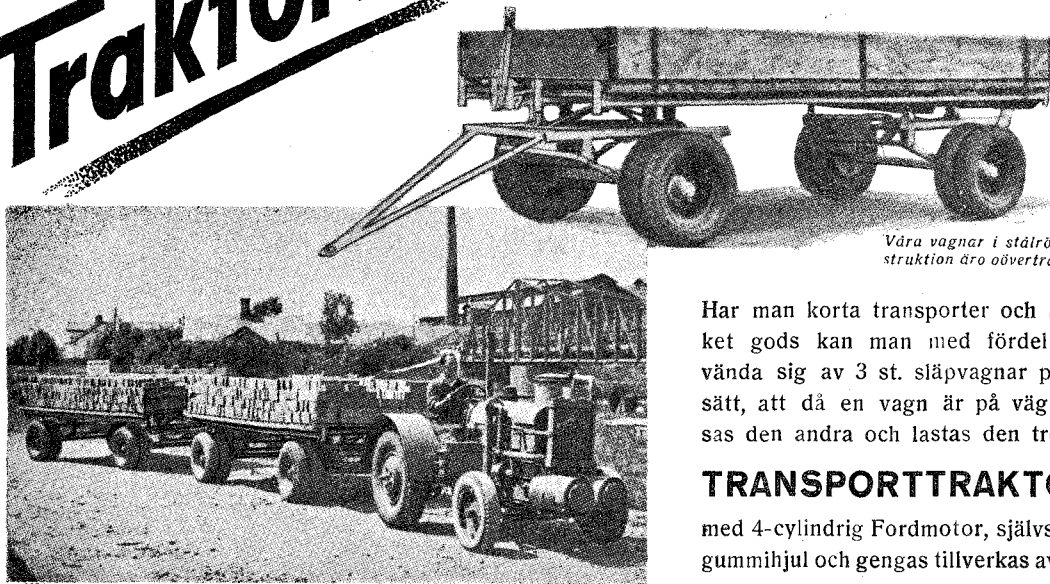
=====

TILLVERKNING:

Alla slag av malt- och läskedrycker

Traktortåg

är lösningen på Edert transportproblem. De äro fria från besiktning, skatt och försäkring.

Våra vagnar i stålörskonstruktion äro oöverträffade.

Har man korta transporter och mycket gods kan man med fördel använda sig av 3 st. släpvagnar på så sätt, att då en vagn är på väg lossas den andra och lastas den tredje.

TRANSPORTTRAKTOR

med 4-cylindrig Fordmotor, självstart, gummi hjul och gengas tillverkas av oss

WULF & Co. A.-B., Vänersborg. Tel. 1253